

د افغانستان اسلامي امارت

ستره محکمه

قضاء

شرعی - قضائی - حقوقی

د افغانستان اسلامي امارت د قضائيه قوي درې میاشتني مجله

قضاء

شرعی - قضائی - حقوقی

د افغانستان اسلامي امارت د قضائيه قوي درې مياشتني مجله

لومړی کال، لومړی ګنډه (شوال المکرم، ذوالقعدة الحرام او ذوالحجۃ الحرام) ۱۴۴۴ هـ ق ۱۴۰۲ هـ ش

د تأسیس کال ۱۳۰۹ هـ ش

د امتیاز خپلې: ستره محکمہ چپروونکی: د بهرنیو، عامه اړیکو او مطبوعاتو ریاست

كتنپلاوی

شیخ محمد قاسم «راسخ»

مفتي عبدالرشید «سعید»

مفتي محمد حسين «کوثری»

مسئول مدیر: مولوي عبدالرحيم «راشد»

پته: د عامې روغتیا خلور لارې، نهمه ناحیه، ستره محکمہ، کابل - افغانستان

د اړیکې شمېرې: ۲۳۰۲۲۶۳_۲۳۰۳۶۱

برپښنالیک: publications.sc1443@gmail.com

ویب سایټ: www.supreme court.gov.af

د مطالبو لړلیک :

۱....	اداره	..... سریزه .....
۲....	اداره	..... د ا.ا. د ستري محكمي د رئيس او قاضي القضاط پېژندګلوي
۵....	مولوي عبدالرحيم راشد	..... د قضاياء تاريخ له نبوي دورې خخه تر اسلامي امارته .....
۷....	شيخ عبدالمالك حقاني	..... په اسلامي شريعت کې د قصاص او حدودو اهمیت .....
۹....	مفتي عتيق الله دروپش	..... په اسلام کې د قضاوت ارزښت .....
۱۳....	مفتي محمد / پذير احمد	..... مور باید شرعی مسائل خرنګه حل کړو؟ .....
۱۷....	مفتي سيد عبدالرزاق	..... د اسلامي امارت قضائي نظام .....
۲۳....	مولوي محمد عيسى	..... (په احنافو علماء کرامو باندي د امام صاحب رحمه الله یو پور و گویا چې هغه ادا شو).
۲۶....	مفتي بشير احمد بستي	..... په شريعت کې د قاضي گمارنه .....
۲۷....	اداره	..... گزارش مختصر اجرآات قضائيه و اداري قوه قضائيه .....

د لوی او مهربان خښتن په نامه

زعیم عالیقدر امیرالمؤمنین حفظه الله د فرمان په اساس له خنډ پرته د محترم قاضي القضاط شیخ عبدالحکیم (حقانی) صاحب په مشری قضائیه قوی فعالیت پیل کړ. د ستري محکمې د رئیس او قاضي القضاط محترم شیخ عبدالحکیم (حقانی) د غوره مدیریت او رهبری په اساس د قضائیه قوی په تشکیل کې د تقاوا، علم، تدبیر، برداری، مناسبې تجربې او سپیڅلو اخلاقو لرونکي مسلکي کسان په دندو و ګمارل شول او الحمد لله د قضائیه قوی د شان مطابق يې ډېرې لاسته راونډې درلودې.

د ستري محکمې د محترم رئیس او قاضي القضاط په هدایت او لارسوونه د ستري محکمې د بهرنیو، عامه اړیکو او مطبوعاتو ریاست د قضائیه قوی د اجرآتو په تړاو ګرانو هیوادوالو ته د معلوماتو او اطلاعاتو شریکولو پخاطر بېلا، بېل، غږیز، چاپی او داسې نور پروګرامونه پیل او ترسره کړل، قضائیه مجله چې اوس ستاسو ګرانو لوستونکو لاس کې ده د بهرنیو، عامه اړیکو او مطبوعاتو ریاست د چاپی خپرونو یوه بېلګه ده چې په قضائي او حقوقی برخوکې د هیواد د بېلا بېل شیوخ کرامو، لیکوالانو او علماوو لیکنې په کې ترتیب او چاپ شوې دي. دغه راز مو د قضاء مجلې په دې ګنه کې د ستري محکمې د مرکзи ریاستونو د ۱۴۰۱ لمریز کال د اجرآتو لنډ راپور ته هم خای ورکړي دي.

په درنښت

حمد او ستاینه ده هغه قادر او متعال ذات لره چې په افغانستان کې يې د خپلو مخلصو او مجاهدو بندگانو په وسیله اسلامي نظام حاکم کړ او درود دې وي هغه پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) لره چې په خپل غوره رهبریت سره يې له نړۍ خخه د جهالت ټغر تول او مسلمانان يې د وحدانیت او یووالی په رسی تېنګ کړل. د افغانستان اسلامي امارت د اسلامي نظام په چوکابت کې قضائیه قوہ هغه برخه ۵۵، چې مسؤولیت يې ډېر دروند او مهم کار بلل کېږي؛ حکمه چې د اسلامي نظام عمده اهداف او مقاصد د الله تعالی د بندگانو د سر، مال، حیثیت او تولو خدای ورکړو حقوقو ساتنه ۵۵. د مسلمانانو دغه حقوق یوازې هغه وخت ساتل کېدای شي، چې یو سالم قضائي نظام موجود وي ترڅو حق حقدار ته ورسوی چې د اسلامي امارت د تأسیس یو لوی هدف او مقصد هم د الله تعالی پر ځمکه د الهي قانون او د عدالت تأمینول دي.

د اسلامي امارت لخوا په قضائي برخه کې ستره محکمه مرکзи اداره ۵۵، چې د قضاء د چارو مسؤولیت ورکړل شوي دي، د افغانستان اسلامي امارت محاکم د قضاء برخه کې مستقل او خپلواک دي، هېڅ نظامي يا ملکي مسؤول حق نه لري چې د محاکمو او قضاتو په چارو کې په مستقیم يا غیر مستقیم ډول مداخله وکړي.

په ۱۴۴۳ هـ ق کال کې په ګران هیواد افغانستان کې د اسلامي امارت تر بیا واکمندې وروسته د اسلامي امارت د

د افغانستان اسلامي امارت

**د ستری محاكمه د رئيس او قاضي القضاي
علامه شیخ عبدالحکیم (حقانی) حفظه الله
پېژندگلوي**

نوم او نسب:

کې د علامه تفتازاني رحمه الله مشهور کتاب «المطول»
ولوست، بیا په ۱۳۵۶ لمریز کال کې د پاتې فنوونو او
حدیثو د دورې لپاره د پېښور، اکوره خټک لویې دینی
اداري جامعه دار العلوم حقانی په ولار.

او د دار العلوم حقانی په لویو شیخانو، لکه: شیخ علامه
لوی محدث مولانا عبدالحق، صدر المدرسین شیخ مولانا
عبدالحليم زروبوي، مفتی اعظم شیخ محمد فرید او
شیخ محمد علي سواتي او نورو شیخانو رحمهم الله خخه
یې علم او فیض حاصل کړ.

شیخ عبدالحکیم حقانی صاحب وايی: د دار العلوم
حقانی په مهمتم شیخ الحدیث مولانا عبدالحق رحمه
الله سره مو د جامع الترمذی ځینې برخه، له شیخ مفتی
محمد فرید رحمه الله سره مو د تفسیر الجلالین لومړۍ
ټوک، د صحيح البخاري لومړۍ ټوک، د جامع الترمذی
لومړۍ ټوک او سنن ابی داود ولوستل.

او د صدر المدرسین علامه شیخ عبدالحليم زروبوي
رحمه الله سره مو تفسیر البيضاوي، د صحيح البخاري
دویم ټوک او صحيح المسلم ولوستل.

او د شیخ مولانا سمیع الحق رحمه الله سره مو د تفسیر
الجلالین دویم ټوک، د جامع الترمذی دویم ټوک او
شمائل الترمذی ولوستل.

او د شیخ مولانا محمد علي سواتي رحمه الله سره مو

شیخ عبدالحکیم حقانی د لوی محدث شیخ خدایداد
زوی، هغه د شیر محمد زوی، هغه د محمد جان زوی،
هغه د سعد الله خان زوی، هغه د سید محمد خان زوی
دی، الله تعالی دی شیخ صاحب ته ډېر عمر ورکړي او
نورو ټولو ته دی مغفرت ور په برخه کړي.

پلنی تابوی:

بشاغلی شیخ عبدالحکیم (حقانی) د ګران ھیواد افغانستان
د کندھار ولايت، د میوند ولسوالۍ د بند ټیمور سیمی
سره تراو لري.

زېړې دنه:

په ۱۳۳۶ لمریز کال کې یې د کندھار ولايت د پنجوايی
ولسوالۍ د تلکان سیمی په یوه دینداره او علمي کورنۍ
کې دی نېړۍ ته سترګې وغړولي.

زده کړي:

محترم پلار یې د خپل وخت یو لوی فقیه او دینی عالم
و، له خپل پلار محترم سره یې قرآنکریم، فارسیات، نحو،
صرف، هیئت، حکمت، منطق، فلسفه، بلاغة، میراث،
عقائد، فقه، اصول الفقه او د تفسیر ځینې کتابونه
لوستي.

وروسته په ۱۳۵۵ لمریز کال کې زابل ولايت ته ولار او د
شیخ عبید الله اخند زاده رحمه الله سره یې علم بلاغة

صاحب پاکستان ته هجرت وکړ او په کوئته کې يې استوګنه غوره کړه، لومړي يې خير محمد چوک سره په جامعه حقانيه، بیایې حاجي غيبی چوک سره جامعه اسلامیه کې تدریس پیل کړ.

له هغه وروسته يې د کويتي د اسحاق اباد سيمه کې په ۱۳۹۶ لمریز، چې د ۲۰۰۳ زېرديز کال سره سمون لري د جامعه دار العلوم الشرعيه په نوم د لوبي اسلامي ادارې بنست کښېښود، په ياده اداره کې يې خوارلس كاله د حدیثو درس وکړ، بیا د امريکايانو او ملګرو د ظلمونو له امله د درس پرېښود ته اړشو.

شيخ صاحب له موقع خخه استفاده وکړه، د کتابونو په ليکلو او خپرنو يې پیل وکړ، په لنډه موده کې يې ګن شمېر کتابونه ولیکل.

ليکل شوي اثار:

۱- زاد المحتاج في تحقيق المنهاج، د علامه مفتی محمد فريد رحمه الله د ترمذی پر لومړي توک شرحی منهاج السنن باندی تحقیق او خپرنه ۵۵. پنځه (۵) توکه. (عربی)
۲- زاد الشرعي د ترمذی پر دویم توک پنځه توکه شرحه (۵۵.عربی)

۳- زاد المحافل شرح شمائل الترمذی. (عربی)
۴- مجموعة الرسائل، په شپاړسو رسالو مشتمله ۵۵. (عربی)

۵- روضة القضاء. (عربی)

۶- تتمة النظام في تاريخ القضاء في الاسلام. (عربی)
۷- تحقيق معين القضاة والمفتين. (عربی)

۸- زاد المعاد في مسائل الجهاد(پښتو/دری/ترکمنی)
۹- طریق الفضل في مسائل الغنیمة والفقی والنفل. (عربی)
۱۰- طریق الجنة في مشروعية العمليات الاستشهادیة(عربی)
۱۱- د جنت لار (پښتو)

۱۲- الامارة الاسلامية و نظمها (عربی، بنگالی، اردو، پښتو، دری)

۱۳- زاد الافتاء والاستفتاء (عربی، دری)

شرح معاني الاثار د امام طحاوی، د هدايی دویم، درېیم او خلورم توک ولوستل.
او د مولانا فضل مولی رحمه الله سره مو مشکوہ المصابیح ولوستل.

او په ۱۴۰۰ سپوردمیز، چې له ۱۹۸۰ زېرديز کال سره سمون خوري له دار العلوم حقانيې خخه په ممتاز درجه سند ترلاسه کړ او د لویو بزرگانو او شیخانو په مبارکو لاسونو پګړی په سر ور وټرل شوه.

نو په همدغه کال کله چې يې په دار العلوم حقانيې کې دستاربندی وشه، د بلوقستان زیارت سیمې ته ولاړی او د شیخ جان محمد رحمه الله سره يې د شعبان او روزې په میاشت کې د قرآنکریم تفسیر ولوست.

تدریسي چارې:

شيخ صاحب په بېلا، بېلو مدرسو کې خپل تدریسي خدمت تر سره کړی دی،شيخ صاحب د خپل تدریسي خدمت په اړه وايی:

”ما د بلوقستان په بېلا، بېلو مدرسو، لکه: تدریس القرآن کربلا، مظہر العلوم شالدره او د حرکت انقلاب اسلامی افغانستان په نور المدارس مدرسې کې مروج کتابونه تدریس کړی دی، کله چې بیا روسان له ګران ھیواد خخه ووتل او د خلقیانو حکومت ړنګ شو، نو خپل د زېرپدنې ځای (د کندهار ولايت تلکان سیمې) ته ولاړم، هلته مې دوه کاله تدریس وکړ، لومړي کال مې وړه دوره او په دویم کال مې دوره حدیث تدریس کړه، وروسته د هلمند ولايت سنگین ولسوالی ته ولاړم، هلته مې دوره حدیث تدریس کړل، بیا بېرته د (امیر المؤمنین ملا محمد عمر مجاهد رحمه الله په غوبښته) کندهار ته راغلم او د اسلامي امارت په مرکزي جهادي مدرسه کې مې درې کاله تدریس وکړ.“

او کله چې د ناتېو متحدینو په ۲۰۰۱ زېرديز کال په ګران ھیواد افغانستان حمله وکړه او د اسلامي امارت حکومت يې ړنګ کړ، نو د ظلمونو او تیارو لپری په هر ځای کې پیل شوې، ټول خلک هجرت ته اړ شول، محترم شیخ

جهادي خدمات:

شيخ صاحب محترم د خپل علمي خدمت تر خنگ په جهادي خدماتو هم بوخت و، کله چې اميرالمؤمنين ملا محمد عمر مجاهد (رحمه الله) په کندهار ولايت کې د اسلامي امارت د قیام تکل وکړ، لومړی شیخ صاحب سره د ټینو مهمو مشورو لپاره کیناست، شیخ صاحب د هر اړخیز ملاتې ډاډ ورکړ، لا ې تشویق کړ او عملًا ې په جورېښت او راتوکېدو کې ورسره مرسته وکړه.

کله چې تحریک پیل او په لنډه موډه کې ګڼې سیمې د دغه سپېڅلی خوځښت تر حاکمیت لاندې راغلي؛ نوموري د اميرالمؤمنين رحمه الله په غوبښته جهادي مدرسي ته راغلي، او هلتنه ې په مجاهدینو ته د دیني او عقیدوي درسوونو تر خنگ د قضائي خانګي په تمیز ریاست کې هم خپل خدمت ته دوام ورکړ.

له خه موډې وروسته محترم شیخ صاحب مرکزي دارالافتاء کې مقرر او خپل خدمات ې پیل کړل . د امریکایي استکبار له راتګ او د امارت له سقوط وروسته نوموري د اميرالمؤمنين رحمه الله په غوبښته د ټینو شیوخو کرامو په ملтиما د محاکمو د نظام نوی تأسیس وکړ، په دې ستر ابتکار کې ورسره شیخ الحديث اميرالمؤمنین مولوی هبة الله (اخندهزاده)، شیخ الحديث مولانا عبدالسلام شهید، شیخ الحديث مولانا غلام حیدر رحمه الله، او نور مخکبین علمي، سیاسي او نظامي شخصیتونه ملګري وو.

هغه مهال د ټول هپواد په کچه یوه محکمه وه، خلورو معتبرو اشخاصو ې په چارې مخته وړي، له هغه وروسته د افغانستان په ګنو سیمو کې د محاکمو خانګي فعالی او ملت ته ې په خدمت پیل وکړ.

هغه وخت چې امارت له سختو مشکلاتو سره مخ؛ یوه ستړه محکمه وه چې مسؤولیت ې د اوسيني اميرالمؤمنين محترم شیخ الحديث هبة الله (اخندهزاده) حفظه الله پر غاره او د تمیز ریاست رهبری په د محترم شیخ الحديث

عبدالحکیم حقانی حفظه الله په واک کې وه. او د دې تر خنگ د رهبری شوری معتبر غږی هم وټاکل شو. خه وخت چې اميرالمؤمنین شیخ الحديث هبة الله اخندهزاده صاحب د شمس الشهداء ملا اختر محمد منصور (تقبله الله) له شهادت وروسته د امارت زعیم وټاکل شو؛ د ستری محکمی دروند پېتمی یې شیخ الحديث مولانا عبدالحکیم حقانی حفظه الله ته ور وسپاره.

دغه راز له امریکا او متحدینو سره ې قطر کې د اسلامي امارت د سولې خبرو د پلاوی مشری هم محترم شیخ عبدالحکیم حقانی کوله چې الحمد لله یاد ماموریت ې هم په ډېر بریاليتوب پای ته ورساوه. افغانستان کې د اسلامي امارت واک ته تر رسپدو وروسته د اسلامي امارت د عالیقدر زعیم لخوا محترم شیخ عبدالحکیم حقانی د ستری محکمی د رئیس او قاضی القضاط په توګه وټاکل شو.

په یاد ماموریت سربېره په لومړی خل هیواد کې د میاشتې د لیدو (رؤیت هلال) کمپېته جوړه شو هېڅو چې مشری ې په خپله د ستری محکمی رئیس او قاضی القضاط کوي.

د قضاي تاریخ له نبوي دورې خخه تر اسلامي امارته

لومړۍ برخه:

لیکوال: قاضي القضاة شيخ عبدالحکیم (حقانی)^۱

ڦپاڼ: مولوي عبدالرحيم «راشد» حقانی^۲

اسلامي حکومت:

بنیاد قاعدي او پربکړي وضع کړي.
۴- مساوی پربکړي کول: د اسلامي دولت د واک له نښو خخه دا دي، چې د رئیس او عام وګري ترمنځ به یو ډول پربکړه کېږي.

په دې اړه الله تعالى فرمایي: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَامِينَ بِالْقِسْطِ شَهَادَةً لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبَيْنِ إِنْ يُكْنِ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَبَعَّوَا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ حَبِيرًا». [سوره النساء : ۱۳۵]

ڦپاڼه: اې مؤمنانو! د عدالت علمبرداران او د خدائی لپاره شاهدان واوسې، که خه هم چې ستاسي د عدالت کولو او شاهدي زيان په خپله تاسي يا ستاسي مور او پلار يا ستاسي خپلو او خپلوانو ته هم راجع کېږي. د معاملې لوري که شتمن وي او که بېوزلى، الله ستاسي خخه زيات د هغه خير غوبښتونکي دی. نو په دې اساس د خپلو نفسي غوبښتو د پېروي له امله عدالت مه پربېړد. او که تاسي ګډي وډي ووایاست یا له رښتيا ويلو خخه دده وکړي، نو وپوهېږي تاسي چې خه کوي الله پري خبر دی.

۵- پیاوړی پوچ درلودل: اسلامي حکومت باید داسې

دا خرگنده خبره ده چې اسلامي قضاي د اسلامي حکومت پرته نه شي تر سره کېدلای او د اسلامي حکومت لپاره بېلا بېلې ستني دي، چې پري ولار دی.

۱- د اسلامي حکومت مشر باید موجود وي: په هغه طریقه د اسلامي حکومت مشر غوره کول کوم چې د عقائدو او سیرت په کتابونو کې ذکر شوي دي.

۲- قضاوت لپاره وړ کس غوره کول: دا ضروري خبره ده چې د قضاوت لپاره باید داسې شخص انتخاب شي چې وړ وي، نور شیانو (شناخت، ملګرتیا او خپلوی) ته ونه کتل شي.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمایلي دي: «چا چې د یو قوم خخه یو کس غوره کړ او په دې قوم کې بل داسې خوک شته چې تر غوره شوي شخص الله تعالى ته خوبن دی، نو بې شکه دغه (انتخابونکي) له الله تعالى، د هغه د رسول او مؤمنانو سره خیانت وکړ..» [رواہ الحاکم فی المستدرک، رقم ۷۰۲۳]

۳- د مدنی قوانینو شتون: اسلام د قضاي عام اصول او مبادی بیان کړي دي، د نور تفصیل لپاره یې مجتهدینو ته د اجتهاد واک ورکړي دي، تر خود عام مصلحت پر

۱- د افغانستان اسلامي امارت د ستري محکمي رئيس

۲- د ستري محکمي د بهرنیو، عامه اړیکو او مطبوعاتو رئيس

ربَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرَبَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا». (سُورَةُ النِّسَاءُ :

٧٥

ڇباره: اخیر خه دلیل دی، چې تاسپی د الله په لاره کښې د هغو بپوسو نارینه، بسخينه او ماشومانو په خاطر نه جنگبرئ چې کمزوري کړای شوي او تر فشار لاندي نیول شوي دي. او دا فريادونه کوي چې: «اې زموږ ربه! موږ له دې وطنې چې او سېدونکي یې ظالمان دی وباسه او له خپل لوري خخه زموږ کوم سرپرسټ او مرستندوی پیدا کړه.»

٦- د قوانينو د پلي کېدو خارنه کول: په اسلامي حکومت کې به خیني داسې وګړي وي چې د قوانينو د پلي کېدو خارنه به کوي، د خلکو ستونزو ته به لاس رسی کوي او د دوی د مشکلاتو حل لاره به را باسي. الله تعالى فرمائي:

«وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۚ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ». (سُورَةُ آلِ عِمَرَانَ : ١٠٤)

ڇباره: په تاسپی کښې باید خه خلک هرو مرو داسې وي چې د نېکۍ لوري ته بلنه وکړي، په بنو امر وکړي او له بد منع وکړي. کوم خلک چې دا کار وکړي هماغوی به بریالي شي.

نور بیا...

پياوري پوخ ولري، چې دبسمنان د ليري خخه ورڅه ودار شي او د دبسمنانو مقابله کولاي شي.

الله تعالى فرمائي: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ». (سورة الأنفال : ٦٠)

ڇباره: او تاسپی د هغوی د مقابلې لپاره تر خپل وس دېر زيات طاقت او تيار زين کړي آسونه برابر کړئ. تر خو چې په دې وسیله د الله پر دبسمنانو، پر خپلو دبسمنانو او پر هغو نورو دبسمنانو هیبت راولي، چې تاسپی یې نه پېژنۍ خو الله یې پېژنۍ. د الله په لاره کښې چې تاسپی هر خه ولگوئ، د هغو پوره او بشپړ مکافات به ستاسي لوري ته را وګرځول شي او له تاسپی سره به هيڅکله ظلم ونه شي.

او دا پياوري اسلامي پوخ به هيواد ته سوكالي او امن راولي، د هيواد د خپلواکۍ او حاکمیت سانه به کوي او همدارنګه به د هيواد دننه او بهر کې د ديني شعائرو دفاع کوي.

الله تعالى فرمائي: «وَقَاتَلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِّي أَنْهَاوْ فَلَا عُذْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ». (سورة البقرة : ١٩٣)

ڇباره: او تاسپی له هغو سره وجنگبرئ تر دې پوري چې فتنه پاته نشي او دين د الله لپاره شي، بیا که هغوی لاس په سر شول، نو وپوهېږئ چې له ظالمانو پرته د بل چا په ضد لاس غځول روا نه دي.

او ددي اسلامي پياوري پوخ بله دنده د ظالمانو او سرکښانو له منګولو خخه د کمزوري او مظلومانو کسانو خلاصول دي.

الله تعالى فرمائي: «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ

په اسلامي شريعت کې د قصاص او حدودو اهمیت

لیکوال: شیخ عبدالمالک (حقانی) ^۲

په اوستني جاهليت کې هم د قدرت خاوندان يا په اصطلاح ابر قدرت هيواونه که هر خومره مسلمانان يا انسانان وژني، بمبارونه کوي باک يې نه لري او د قرآن پاك د هدایت په اساس د بنده له حق خخه چې قصاص دی انکار کوي او ناروا يې گنني.

په اسلام کې د هر غلام يا زنانه وژل يا په ظلم باندي د هغه تېي کول هېڅ جواز نه لري؛ د یو کس د وژلو يا تېي کولو په صورت کې اسلام قاتل يا هغه کس ته چې بل خوک يې تېي کړي وي د قصاص جزا تاکلې ده؛ خو که چیري د مقتول ورثه يا مجروح قاتل يا جارح ته عفوه او بښنه وکړي نو په دې صورت کې بيا قصاص ساقطېږي، اما که صورت د دېت و، چې شريعت کې معلوم مقدار ورته وضع شوي دي.

دغه راز که د مقتول قتل عمد ورثه له قاتل سره سوله وکړي په دغه صورت کې هم بيا قصاص ساقطېږي، د محکمې له حکمه پرته هېڅوک پخپله قصاص نشي اخیستلای.

د قصاص د الهي حکم د تطبیق او اجرا په صورت کې عدالت او امنیت راخي، په دې کې د خلکو ژوند باقي

ولکم فی القصاص حیاة یا اولی الالباب لعلکم تتّقون.
آیه ۱۷۹ پاره ۲

فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلٍ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ. آیه ۱۹۴ پاره ۲
قصاص د الله تعالى له اوامر و خخه دی چې پرځای کول يې نه یوازې جرم نه دی؛ بلکې عبادت دی، دا حق الله پاك د مقتول يا مجروح وارتانو يا خپله مظلوم ته ورکړي دی او د قصاص اخیستل که د نفس يا اعضاو په مقابل کې وي مماثلت (برابری) ته وايي چې په مجازاتو کې مساوات راشي.

الله تعالى په قرانکريم کې د قتل د ټولو ډولونو (قتل عمد، قتل شبه عمد، خطأ او بالسبب) حکم بیان کړي دی چې يا قصاص، يا دیت او کفاره او یا صرف کفاره ده. دغه راز يې د مجروهينو لپاره حکم يا قصاص د اعضاو په حکومت عدل دي بیان کړي دي.

د جاهليت په لومړي زمانه کې به د قدرت خاوندانو (مسئوليتو) ويل چې زمور آزاد شخص به د مقتول غلام يا زنانه په مقابل کې نه وژل کېږي، په دې اړه الله تعالى و فرمایل چې آزاد شخص د آزاد په مقابل کې او زنانه هم قصاص کېدلاي شي.

انسان ناموس، عزت او نسب ته خلل او تاوان رسپږي، د غلاوو خخه د انسانانو مال ته تاوان رسپږي، د سود، قمار و غيره خخه جنگونه، مالي تاوانونه او نور زيانونه رامنځته کېږي چې له امله بې د زرهاوو انسانانو مال او شتمني خو محدودو قدرتمندو ته بې له عوضه رسپږي او په دې سره غريبان (بېوزله کسان) تباہ کېږي.

که شرعی حدود جاري او تطبيق نشي هيڅکله به عدالت، امنیت، د بشر حقوقه او انساني کرامت پاته نشي، یو حيواني فکر به د درندګي په درسل کې قرار لري او همېش به ظلمونه، تجاوزونه، انحصارونه، تحديدونه او نور د انساني ټولني او انسانانو ژوندګوابشي او دا موارد به د ټولني نړۍ لپاره یو الهي عذاب وي.

پاتپږدي؛ هکه د قصاص اخيستلو په سبب په زرگونه مسلمانان عبرت اخلي او خپل ژوند باقي ساتي. د الله رب العزت په احكاموکې لوی تاثير وي که تاسو فکر وکړئ پر افغانستان اشغالګرو او د فاسدو عناصره سخت ظلمونه وکړل، په لکهاوو (سلګونه زره) مسلمانان یې شکنجه او شهیدان کړل؛ خو چې خومره افغانان شهیدانېدل په هومره نور مسلمانان د اشغالګرو او کفارو پر ضد جنگ او جهاد ته تيارېدل، دغه ظلمونو پر مسلمانانو هېڅ اثر نه درلود، هکه په ظلمي سزاګانو کې چې هر خومره دېږي وي اثر او مصلحت نشته، د حدودو په تطبيق کې د مسلمانانو دين، مال، خان، عقل، عزت او نسب محفوظ ساتل کېږي.

له شرابو یا نورو نشه یې توکو خخه د استفادې په صورت کې د انسان عقل تباہ کېږي، د بدکاريو په نتيجه کې د

په اسلام کې د قضاوټ ارزښت

لیکنه: مفتی عتیق الله «دروېش»^۴

لري، نو په دې اساس قضاء په اسلام کې له خانګري ارزښت خخه برخمنه ده، په همدي اساس نبي (صلی الله عليه وسلم) دېر صحابه کرام د قضاء منصب لپاره انتخاب کري وو. حضرت معاذ ابن جبل (رضي الله عنه) يې یمن ته او حضرت عتاب ابن اسيد (رضي الله عنه) مکې معظمې ته د قاضي په حيث لېبرلي وو. دغه راز خلفاء راشدينو هم پخپله د قضاء منصب اداء کړي؛ نو زمونږ لپاره بهترین پېشوا او نمونه هغه نبي (عليه الصلاة والسلام) او خلفاء راشدين او صحابه کرام دي، که خه هم دېر اسلاف او مشايخ د قضاء او قضائي منصب له قبلولو خخه وېړبدلي او ډډه يې ورڅخه کړي ده او په دې نظراو فکر وو چې خوک قضاء قبلوي په حقیقت کې خپل دین په خطر کې اچوي او د رسول الله (صلی الله عليه وسلم) دغه حدیث مبارکه يې هم مد نظر ټو کوم چې له ابوهیره (رضي الله عنه) خخه روایت دي: (عن ابى هریرة رضى الله عنہ عن النبى (صلى الله عليه وسلم) من جعل قاضيا بين الناس فقد ذبح بغير سكين) سنن ابى داود ج ۳ ص ۲۹۸.

دا حدیث د دې پر ځای چې د قضاء او قضائي منصب نه په تېبنتې دلالت وکړي؛ د قضاء او قضائي منصب عظمت او لویي بيانوي، په داسې توګه چې قاضي د

الحمد لله وحده والصلة والسلام على من لانبى بعده! د اسلام له نظره د قضاوټ ارزښت دېرمهم دی؛ بلکې قضاء او قضاوټ د اسلامي نظام یو اساسی رکن بلل کيرې، او یو اسلامي نظام هغه وخت پیاوړۍ وي چې په هغه کې عدالت او انصاف تأمین وي، ترڅو هرهغه خوک چې د اسلامي نظام ترچتر لاندې ژوند کوي د هغه خان، مال، ناموس او ټول حقوق محفوظ وي او د عدالت تأمین او د اشخاص او افرادو د حقوقنو د ساتنې یوازینې مرجع قضائيه قوه او صحيح قضاوټ دي.

دا چې قضاء یوه فرعی بنمه د امر المعروف او نهی عن المنكر هم ده نو په دې اساس علماء کرامو قضاء او قضاوټ د فرایضو له جملې خخه شمېرلي، استناد او دليل يې د قرآنکريم په دې آیت کريمه کړي دی: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُنُوا قَوْمِينَ بِالْقِسْطِ) سورت النساء ۱۳۵، نو دې آیت کريمه په اساس د قسط او عدل قیام پرته له قضاء خخه نشي رامنځته کېدای.

حئينو علماء ويلی: (والقضاء امر من امور الدين ومصلحة من صالح المسلمين تجب العناية بها لأن الناس اليه حاجة عظيمة) يعني دا چې قضاء د دین له امورو خخه یو امر او د مسلمانانو د مصلحتونو خخه یو مصلحت دی؛ نو پاملنې ورته واجب او لازم ده، حکمه خلک ورته اړتیا

او په یوبل حدیث کې راغلی، رسول الله (صلی الله علیه وسلم) فرمایی: {المقسطون یوم القيامة علی منابر من نور عن یمین الرحمن}. (رواه احمد)

حاصل دا چې دا ټول نصوص شرعیه د قضاء او د قضائي منصب په عظمت او شان دلالت کوي، البتہ په کومو احادیشو او روایاتو کې چې د قضاؤت له دندې خخه ویرول، تخویف او عید ذکر شوی، دا په یاد ولرئ چې دا د هغه قاضیانو په حق کې ذکرشوی چې فیصلې یې په ظلم بناء وي او هغوي له علم او پوهې پرته دغه منصب د قضاء ته خپل ځانونه ګماري او داخلوي.

په اسلام کې د قضاء او قضاؤت شرایط:
په اسلام کې د قضاء او قضاؤت شرایط د شریعت مطهړه کتابونو په تفصیل سره لیکلې، بیا هم باید ووايو چې د قضاء لپاره ځانګړي شرایط فقهاء کرامو لیکلې چې بعضی شرایط د جواز د قضاؤت او بعضی د استحباب لپاره دي.

۱- عقل، بلوغ، حریت او آزادی:

د قضاء او قضاؤت دندې د اخستلو یو شرط دا دی چې قاضی باید عاقل، بالغ او آزاد وي؛ دا ځکه چې خوک د قضاء وظیفه پرگاره اخلي باید د سليم او روغ عقل او بشې پوهې خخه برخمند وي.

البتہ سالم عقل دا هغه وخت امکان لري چې شخص بالغ وي او د بلوغ ترحده رسپدلى وي؛ ځکه چې د غير بالغ شخص عقل سليم نه وي او نه یې پوهه کامله وي او دا واضح خبره ده چې مجنون کس له دې منصف کولو خخه محروم دی، بعضی فقهاءوو لا دا هم ویلی چې قاضی باید د سليم فکر او بشه ذکاوت خخه برخمند وي؛ ترڅو یې سليم فکر او بشه ذکاوت د سههوی، خط او غفلت مانع شي، په همدغه سليم عقل او بشه ذکاوت سره وکولای شي چې د خلکوستونزې، خصومات او منازعات په آسانۍ سره حل کړي.

دغه راز د قاضی د آزادی او حریت شرط هم له دی

داسې سخت کار او مهم ترین منصب سره مخامخ شوی چې ډېرکم کسان یې له عهدې خخه وتلى شي.
ځکه چې قضاء یو ګران او دروند بار دی نود دې دندې عظمت او لویی هم د یادولو او ستایلو وړ ده؛ ځکه چې په قضاء کې قاضی حق ته تسلیم دي، د خپلو او پردیو له مخالفت سره مخامخ دي او د الله (جل جلاله) په لاره کې د ملامت کونکي له ملامتیا خخه نه وېږدې، شریف او ضعیف او د لورې مقام او بسته مقام خلک ټول یو دول د الله (جل جلاله) امر ته تابع کوي.

د اچې قاضی د خپلو او پردیو د جنجالونو او ستونزو، د زوروواکو او سرکشه خلکو د دېسمنی پر وړاندې له زغم خخه کار اخلي او د کلک همت او عزم خښتن وي؛ نو دي په حقیقت کې د الله (جل جلاله) په لار کې د حق د اقامې یو عامل دي، ځکه خو الله (جل جلاله) له داسې خلکو سره د خپل محبت اعلان او اظهار کړي، په دې کلماتو سره (ان الله يحب المقطفين).

صاحب معین الحکام په ۸-۷ صفحه کې د قضاء د مقام او ارزښت په هکله داسې لیکلې دی والواجب تعظیم هذا المنصب ومعرفة مكانته من الدين ، فيه بعث الرسل ، وبالقيام به قامت السموات والأرض ، وجعله النبي عليه الصلة والسلام من النعم التي يباح الحسد عليها .

فقد جاء من حديث ابن مسعود عنه عليه الصلة والسلام {لا حسد إلا في الثنين : رجل آتاه الله مالا فسلطه على هلكته في الحق ، ورجل آتاه الله الحكمة فهو يقضى بها ويعمل بها} (متفق عليه).

همدارنګه له حضرت عائشې (رضي الله عنها) خخه روایت دی چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل: {هل تدرؤن من السابقون إلى ظل الله يوم القيمة؟ قالوا: الله أعلم ورسوله ، قال : الذين إذا أعطوا الحق قبلوه ، وإذا سئلواه ، وإذا حكموا للمسلمين حکموا کحکمهم لأنفسهم}. (رواه احمد)

د ګنلي، نو آیا دا مناسب ده چې قاضي دې داسې خوک تعین شي چې د هغه خبره د منلو ورنه وي او د هغه حکم دې پلتهني ته ضرورت ولري.

اودقضاء او قضائي منصب په شرایطو کې د اجتهاد په برخه کې د احنافو علماء کرام په دې نظردي چې اجتهاد شرط د قضاء نه دی؛ بلکې يو مقلد شخص هم کولاي شي چې د قضاء دنده مخته یوسې او د نورو علماوو په فتوی او د هغوي پر علم حکم صادرکړي؛ حکمه چې د قضاء هدف د نزاع او خصومت حلول دي او دا وظيفه مقلد هم د نورو علماوو د علم او فتوی پر اساس مخته وړلی شي.

۴- د حواسو سالم والي

فقهاء کرامو د حواسو سالم والي د قاضي لپاره شرط بللي دی او یولي یې دی چې قاضي باید گونګ، کون او نابينا نه وي؛ حکمه گونګ خبرې نشي کولاي او ټول خلک د هغه په اشاره نه پوهېږي، گونګ کس د طرفينو دلائلو له اور بدرو خخه عاجز وي او نابينا کس د مدعى او مدعى عليه ترمنځ فرق نشي کولاي، یوازې بعضې علماء په دې نظر دې چې نابينا کس کولاي شي چې د قضاء دنده په غاره واخلي؛ مګر د داسې شخص د قضاوټ استمرار ناجائز بولي، همدارنګه فقهاءو د قاضي لپاره داسې نور شرطونه هم تاکلي دي چې د هغه وجود د قاضي صفاتو کې اړین دي.

د بېلګې په ډول دا چې قاضي باید قوي وي؛ مګر خشن يعني بدخيویه نه وي، د نرموا اخلاقو خاوند وي، ضعيف نه وي، قاضي باید هوښيار او بیداره وي او همدارنګه قاضي باید پاک نفسه، پرهېزگاره وي، حریص او طمع کوونکي نه وي نو دا ټول هغه شرایط دې چې هر هغه شخص چې د قضاء منصب ته ګمارل کېږي هغه شخص باید د دې شرایطو خخه برخمند وي.

د ناسمو قضاوټونو پايلې:

مخکې له دې چې د ناسمو قضاوټونو په پايلو خه ولیکم

کبله ضروري دې چې قاضي باید د قدرت او صلاحیت درلودونکي وي، دا معلومه خبره ده چې غلام د صلاحیت او قدرت درلودو خخه محروم دي؛ نو بناءً غلام نشي کولاي د قضاء دنده پرغاره واخلي.

۲- اسلام

د قضاء د دندي اخستلو لپاره اسلام شرط دي، له دې کبله چې د قضاء په دنده کې له قاضي سره یوه نوعه سلطه، قدرت او صلاحیت وي، نو باید مسلمان وي، دا حکمه چې کافر پر مسلمان سلطه او قدرت نه لري لکه خرنګه چې الله (جل جلاله) فرمایي: (لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا) النساء ۱۴۱

همدا رنګه له دې کبله هم چې قاضي د اسلامي شريعت احکام اجراء او تطبیقوی نو د دین د تطبیق کولو مقتضی دا ده چې دین تطبیق کوونکي باید مسلمان وي او له الله (جل جلاله) خخه وېره ولري؛ ترڅو چې د دعوي د طرفينو په منځ کې بېطرفانه شرعی احکام تطبیق کړي چې د دې کار تمه له کافر خخه نشي کېداي، حتی تردې چې د جمهورو فقهاءو و نظر دا دې چې د غیر مسلمو اشخاصو په منځ کې دې هم مسلمان قاضي تعین شي.

۳- عدالت

خوک چې د قضاء دنده پرغاره اخلي باید عادل وي. عدالت د فقهاءو په نزد دا دې چې یوکس د کبیره ګناهونو خخه ځان وساتي او پر صغیره ګناهونو اصرار ونه کړي، له هر هغه خخه چې ده مروت او عزت ته صدمه رسوي لري والي او اجتناب تري وکړي، يعني فاسق سپري د قضاء د منصب ورنه دې او فقهاء کرامو په دې قول د الله (جل جلاله) استناد کړي دی (یايهها الذين آمنوا ان جاءكم فاسق بنبأ فتبينوا) الحجرات -6

د استدلال وجه یې دا ده، کله چې الله (جل جلاله) په دغه آيت کريمه کې د فاسق د قول د پلتهني او تحقیق کولو امرکړي دی او د ده قول او خبره یې قابل اعتماد نه

د قانون او اصولو په چوکاټ کې خواب ورکونکي دي.

۳- د قاضي مسؤوليت د هغه خطاء په مقابل کې چې قاضي يې قصدأً سره رسوي:

که چيرې قاضي د حکم صادرېدلو په وخت کې په قصد سره د غلطی مرتكب کېږي او هدف يې داوي چې د عدالت او د شرعی احکامو خخه عدول وکړي او قاضي هم په خپله داسې غلطی اعتراف وکړ او یا هم په دلائلو او برهان سره د ده دا غلطی ثابته شي قاضي مسؤول دي، که چيرې مالي خساره منځته راغلي وي نود نوموري قاضي له مال خخه به تاوان يا جبران خساره ورکول کېږي او نوموري به د قضاۓ منصب خخه عزل کېږي، دغه راز به يې شهادت هم نه قبلېږي، نوله همدې کبله د اسلامي امارت د قضائيه قوي په تشکيل کې هم د قضائي پلتني او تفتیش لوی ریاست شتون لري؛ ترڅو هغه احکام او فیصلې چې د قضاتو خخه د اصولو او مقرراتو خلاف صادرې شوې وي وڅېږي او د اثبات په صورت کې د اسلامي شريعت او شرعی قوانينو پر بنسته له متحلفينو او خلاف کوونکو سره يې چلنډ وشي او د اسلامي امارت د قضائي پلتني او تفتیش لوی ریاست په دي برخه او په دي مواردو کې ډېرجدي دي.

باید یادونه وکړم کله چې د قاضي په گمارلو کې دقت او توجه وشي او هغه شرطونه چې فقهاءو د قاضي لپاره تاکلي دي هغه په قاضي کې موجود وي نو ډېره نادره به وي چې د یو قاضي خخه دي یو نامناسب حکم صادر شي او که صادر هم شي نو سهواً به وي او انسان د سهوي خخه عاري نه دي.

له همدي کبله علماءو د هغه کس لپاره چې اهليت د قضاۓ ونه لري د قضاۓ دنده يې ورته حرامه بللي ۵۵، حکمه که قاضي اهليت د قضاۓ ونه لري نو دا واضحه د چې د هغه خخه ناسم او لري د حقايقو حکم صادرېدلې شي او د ناسم احکامو صادرېدل سبب د هلاکت ديو بېگناه انسان هم کېداي شي او حق حقدار ته نه سپارل کېږي. له دي کبله د ملت او د قضائيه قوي ترمنځ واتن رامنځته کېږي او ملت د قضاتو پر فیصلو ناباوره کېږي، نو خلاصه دا چې د ناسمو قضاؤنو پایله به داوي چې د قضاۓ هغه ستر هدف چې د ظالم لاس نیوی او د مظلوم خخه ملاتې ده لاس ته نه راخې، برعكس له ظالم سره همکاري او مظلوم سره ظلم او جفاء کېږي؛ نو په دي اساس فقهاءو د قاضي د ناسم حکم صادرولو او د هغې د سهوي اجرآتو لپاره مراتب تاکلي دي.

۱- د عادي سهوي په مقابل کې د قاضي مسؤوليت:

کومه سهوه او خطأ چې قاضي يې د حکم صادرولو پر مهال مرتكب کېږي که چيرې دا سهوه عادي او معتاده وي لکه خرنګه چې هر مجتهد د اجتهاد په وخت کې د داسې سهوي مرتكب کېداي شي، په دي سهوه کې قاضي مسؤول نه بلل کېږي.

۲- د بشکاره او لویې سهوي په مقابل کې د قاضي مسؤوليت:

که چيرې سهوه او خطأ داسې وه چې د معناد حد خخه يې تجاوز کاوه نو هغه ضرر او خساره چې د قاضي د ناسم حکم صادرولو له اثر خخه منځته راغلي قاضي مسؤول او

مود باید شرعی مسائل خرنگه حل کړو؟

﴿ ترتیب او تلخیص: مفتی محمد / پذیر احمد °

هغه علماء کرام چې شرعی علوم یې په مستقله توګه لوستي وي اوپه یو مستنده دارالافتاء کې یې د جيدو علماء کرامو تر نظارت لاندې وخت تېرکړي وي، مشق او تمرين یې کړي وي هغوي ته نوي معاصر مسائل حل کول مشکل نه دي، خوهغه علماء کرام چې د کوم عذر له امله یې زیات مشق او تمرين نه وي کړي په دې ډګر کې له مشکلاتو سره مخ کېږي، دلته به د خپلي تجربې او استادانو له لوري بشودل شوي هغه هدایات ولیکو چې د دوی مشکل ورباندي تر ډېرہ حل شي.

تر تولو لومړي الله تعالی ته متوجه کېدل: کله چې یوه استفتاء یا مسئله مخې ته راشي نو تر تولو لومړي باید الله تعالی ته متوجه شو او له هغه ذات نه د صحیح جواب د الهام دعا وکړو، په دې باره کې علماء کرامو مختلف اذکار بشودلی چې له هغوي نه باید د یو خو یادونه وکړو لکه : لاحول ولا قوة الا بالله، أَعُوذُ بِاللهِ مِن الشَّيْطَنِ الرَّجِيمِ، سبحانک لاعلم لنا الاماعلمتنا انک انت العلیم الحکیم، يا رب اشرح لي صدری ویسرلی آمری واحلل عقدة من لسانی، يا معلم ابراهیم علمنی، يا هم دا دعا: اللهم وفقنی واهدنی وسدنی واجمع لي بین الصواب والثواب، وأعذنی من الخطأ والحرمان.

علامه ابن القیم په اعلام الموقعن کې لیکلی چې په

د سوال او مسئلې د بهه تحقیق لپاره خلور کاره باید وکړو:
لومړۍ، معلومات کول:

خپل پېرودونکي د یو شی وکیل جو پول او داسې نور.
خلورم، فقهې تکیيف معلومول:
له تحلیل او تجزیې وروسته به مفتی صاحب د سوال او پونستنې تول مهم نکات وګوري د هغوي هر یوه فقهې حیثیت به معین کړي چې دا د فقهې په کوم دول، احکامو کې - عبادات، مناکھات، معاوضات مالیه، مخاصمات او که په کوم بل دول کې داخل دي؛ حکه فقهاءوو کرامو مختلف احکام په مختلفو ماھیتونو او حقیقتونو وېشلي او د هر حقیقت لپاره یې خانګړي ابواب ټاکلی نو مفتی به د سوال او پونستنې په هر جزء کې بهه غور او دقت وکړي، ترڅو ورته معلومه شي چې فلان جزئیه د فلانی باب او کتاب تر فلان بحث پوري اړه لري، مثلا: که یو سوال او پونستنې تر بيع پوري تعلق لري نوبیا به دا معلومه کړي چې د بيع په کوم دول او قسم پوري تعلق لري، شرکت دی او که اجاره ده او که بل خه همدي ته فقهې تکیيف ویل کېږي، چې په «اعطاء الوصف الفقهي للتصرفات محل البحث، ويكون ذلك بالنظر الى حقيقتها ومجانتها لما يماثلها من التصرفات التي منحت أوصافا فقهية» سره تعبير ترې کېږي.

په فقهې کتابونوکې د مسئلې تلاش کول:

له قرآن او سنت وروسته که هلتنه خواب ومومي یا یې ونه موسي په هر صورت دې مفتی صاحب د سوال د خواب لپاره د معتمدو فقهاءوو کرامو کتابونه وپلتي، حکه فقهاءوو هم په اجتهاد کولو سره له قرآن او سنت رسول خڅه د مسائلو استنباط کړي چې د هغوي په مقابل کې زموږ اجتهاد نه یواځې دا چې ناقص بلکې د عدم په درجه کې دی، حکه نو خپل ذهن او اجتهاد د استنباط معیار جو پول بلکل مناسب نه دی بلکې د فقهاءوو اجتهاد باید معیار وبلل شي.

ددې مطلب دا هم نه دی چې که په هره مسئله کې مودر د فقهاءوو اجتهاد او استنباط ته اړ یونو بیا د قرآن کريم او مبارکو حدیثونو خڅه استدلال نه دی پکار،

لومړۍ باید د سوال اړوند تفصیلات سره یو خای کړو ترڅو په سوال کې راغلې صورت واقعه یا معامله باندې بهه وپوهیې او حقیقت یې بهه راته خرګند شي، که د دغه پونستل شوي صورت خوا اقسام یا صورتونه وي نو هغه تول باید وکتل شي، د هغه په اسبابو او تاریخ دې بهه نظر واچول شي او په اوښني عصر کې دې د دې صورت یا معاملې اهمیت، ضرورت او حاجت په نظر کې ونیول شي.

دوهم، له ماہرو علماءوو کرامو سره رابطه کول :

په سوال کې چې د کوم صورت یا معاملې پونستنې شوې وي په هغه کې یواځې په خپلو ذاتي معلوماتو باید بسنه او اکتفاء ونه کړو بلکي د فن له ماہرینو او معاصرو علماء کرامو سره په دې اړه رابطه وکړو د هغوي له مشورو او معلوماتو ګټه پورته کړو، د مثال په توګه که د طب اړوند موضوع وي باید له طبیب او ډاکټر سره او که د اقتصاد او معیشت اړوند مسئله وي نو د اقتصاد له ماہرینو سره، او که د فلکیاتو اړوند وي نو له فلک پوهانو سره باید شریکه شي ترڅو په دې اړه پوره معلومات ترلاسه شي.

درېیم، تحلیل او تجزیه کول:

کله داسې هم پېښېږي چې په یوه سوال یا استفتاء کې له شرعی او فقهې اړخه ګن شیان سره یو خای پونستل شوي وي، نو په داسې صورت کې په کار ده په سوال کې بهه غور وشي د هرې جزء یې بېل بېل تجزیه او تحلیل شي.

د مثال په توګه د یو مفتی صاحب مخې ته د «مرابحة للامر بالشراء» مسئله راغله، نو په مفتی صاحب لازم دې چې لومړۍ د دغه سوال تحلیل او تجزیه داسې وکړي چې ټولې اجزاوي یې تقسیم شي: لکه: د بانک او پېرودونکي تر مابین وعده، یو شی بانک لومړۍ د خپل ځان لپاره اخلي او قبضه ورباندې کوي، مرابحه مؤجله، د پور له امله په قیمت کې زیاتوالی، د بانک له لوري

عبارة او جزئیه ونه مومن، البته همدي مسئلی او پونستنی ته ورته نور مسائل په كتابونو کې ليکل شوي نو په داسې صورت کې د تنقیح مناط او تطبیق په مټ بنه غور او فکر کول پکار دي او په نظائر او مشابه مسائلو سره په استدلال کولو سره د پونستنی حواب کېدای شي.

په فتاواوو کې تلاش:

له دې وروسته دی د اړوند مسئلې یا پونستنی حواب د فقهې په كتابونو کې تلاش کړي شي، په دې سلسله کې که قدیمي فتاواوی دی او که نوې معاصرې فتاواوی په هره ژبه کې وي کتل یې په کار دي ترڅو معلومه شي چې د مسئلې اړوند قدیمو فقهاوو کرامو او معاصرو فقهاوو خه ویلی دي او په کوم دلیل یې خرنګه حواب ورکړي .

له قواعدو خخه حواب ورکول:

په عامه توګه له فقهې قواعدو او ضوابطو خخه حواب نه ورکول کېږي؛ حکه چې قواعد کلي نه بلکې اکثري وي او دا ممکنه وي چې نوموري سوال او پونستنه تر یوه قاعده لاندې راوستل شي خو هغه په حقیقت کې له دې قاعدي خخه مستثنی وي، همدا راز قواعد ډېري اجمالي او مختصری وي، شرائط او قیودات لري چې خیال ساتل یې انتهایي ضروري دي .

البته که د مخکینیو مراحلو تر طی کولو وروسته بیاهم حواب نه کړي ترلاسه نو ماهر او تجربه کار مفتی د قواعدو په رنا کې حواب ليکلی شي، خو په کار ده سوال کوونکي یا پونستنه کوونکي ته دا مشوره ورکړي چې له یوبل فقيه، مفتی او عالم خخه هم په دې اړه پونستنه وکړي او هغه چې کوم حواب ورکړي له هغه دې هم خان خبر کړي.

د سخت ضرورت په مهال له قواعدو حواب ورکولو په وخت کې که لاندینې طریقه غوره کړي شي فایده به

بلکې حقیقت دا دی چې په یو مفتی کې له دې پرته فقهې ملکه پیدا کېدل ناممکن دي، مفتی به له كتاب الله او سنت رسول خخه د حواب کوښن کوي له هغه وروسته به خپل فهم د مجتهدینو او متقدمینو په فهم باندې وړاندې کوي، تر خو د خپل فهم، اجتهاد او استنباط نقص ورته معلوم شي.

حکه نو د مقلد مفتی تر تولو دا ذمه واري جو پېړي چې د خپل مسلک په معتمدو كتابونو کې جواب وګوري، له هغه وروسته دې د نورو ائمه کرامو رائي هم وګوري، د معاصرو معاملاتو په باره کې دې په خانګړي توګه دې ته متوجه شي که کومه مسئله کې عمل کول د یو مسلک په نزد خلک له مشکلاتو سره مخ کوي، خوبل خواته خلک په دې مسئله کې په عامه توګه مبتلاوي او سخت ضرورت ورته لري، نو د افقاء د اصولو په نظر کې نیولو سره کولی شي د هغه مسلک مطابق فتنوی ورکړي چې خلکو ته اسانی رامنځ ته او ضرورت یې پوره شي. خو دلته باید د ضرورت په معنۍ نه خان پوه کړي شي.

د فقهې له كتابونو خخه د حواب ورکولو دوې طریقې دی:

لومړۍ، صریح جزئیه:

اکثر وخت د پونستنی او سوال مطابق په فقهې كتابونو کې صریح جزئیه موجوده وي؛ حکه نو مفتی ته په کار دې چې تر تولو لومړۍ نه محنت وکړي د باب اړوند مسائل په دقت سره مطالعه کړي ترڅو په صریح جزئیه باندې برلاسی شي او ورپېښه پونستنه حواب کړي؛ حکه فقهاوو کرامو په ډېرو ځایونو کې داسې مسائل چې د دوې په وخت کې نه پېښېدل، بلکې ډېرو خلکو یې تصور لاهم نه شو کولی ذکر کړي دي او د هغوي فقهې حیثیت یې روښانه کړي دي.

دوهم، تخریج :

کله کله داسې هم پېښېږي چې د پونستنی اړوند صریح

داسې مفاسد یا خرابي پکې وي، نو هم باید منع يې کړي او په دې مهال دې د حرام صريح توری نه کاروي، بلکې په يو مناسب تعبير سره دي پونښونکی له دې کاره منع کړي.

او په کار دې چې مفتی صاحب د خان پوهولو لپاره د اصول فقه د سدز رائع باب په بنه غور سره مطالعه کړي چې دا به مفتی صاحب ته ډېرہ زیاته ګټه ورسوی.

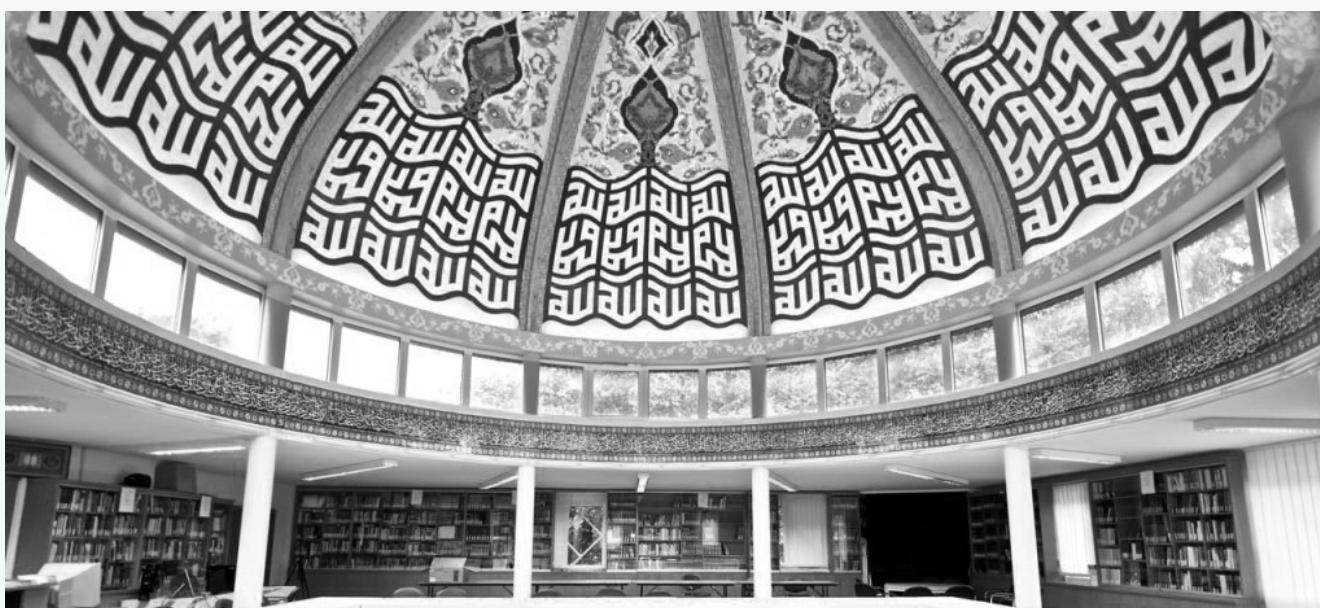
کله چې هم کومه معاصره مسئله زموږ مخې ته رائۍ، نو پکار ده چې د اسلامي امت د علماءو له لوري ترسره شوي تحقیقات او پیشنهاډات هم وګورو، په اوستني دور کې د نویو پېښو شویو فقهې مسائلو د حل لپاره په مختلفو اسلامي ھیوادونو کې فقهې مجالس د علماءو کرامو له لوري ترتیب شوي چې له بحث او مباحثې وروسته يې آخرنۍ فيصله د قراردادونو او سپارښتنو په نومونو اسلامي ټولنې ته وړاندې کړي او همداراز په نړيواله سطحه د ګن شمېر ھیوادونو په جامعاتو او پوهنتونونو کې په مهمو مسائلو باندې مقالې ليکلې شوي چې ددې معاصرو تحقیقاتو مطالعه کول بې ګټې نه دي.

يې ډېرہ وي . ان شاء الله تعالى

تر تولو لوړۍ دې د اړوند سوال اصل او بنیاد معلوم کړي چې اصل پکې جواز او اباحت دی که ممانعت او حرمت، مثلا: په تولو شيانو کې اصل اباحت دی مګر غوبنه له دې خڅه مستثنی ده! ځکه چې اصل پکې حرمت دی، همداراز که د معاملاتو اړوند پونښنه وي نو په معاملاتو کې اصل جواز دی په دې شرط چې د شرعی اصولو خلاف نه وي.

د اړوند پونښتني د اصل معلومولو وروسته دې د هغه نور اړخونه هم په غور سره وګوري هسې نه د شريعت خلاف کوم خه پکې وي ، مثلا که پونښتنه د معاملاتو اړوند وي نو د اصل چې جواز دی له معلومولو وروسته دې بنه غور پکې وکړي چې قمار، سود، غرر یا بل شرعی مشکل خوبه نه لري؟ که له ذکر شویو شيانو کوم خه پکې وو منع دې کړي.

که د پونښتني اصل اباحت یا جواز وي او د شرعی اصولو خلاف خه هم پکې نه وي، نو بیا دې په مصالحو او مفاسدو کې بنه غور وکړي، ترڅو داسې مفاسد پکې نه وي چې له امله يې په ټولنه کې فساد رامنځ ته کېږي یا د کومې بلې خرابی اندېښنه ورڅخه راولارېږي، که

د اسلامي امارت قضائي نظام

لیکوال: مفتی سید عبدالرزاق^۱

مراجعه په پراخه کچه ترسره کېده.

د اسلامي امارت د قضائي نظام امتياز دا دي، چې هغه پر حنفي فقه قائم دي او ټول هغه اصول یې رهبري کوي کوم چې ددي فقهې په رأس کې دي او ددي حقیقت خخه خوک انکار نه شي کولای چې حنفي فقه که يو لور ته د پېچلو مسایلو لپاره بهترینه حلاله لري، خوبل لور ته د هري معضلي لپاره بدیلونه او پراخې آسانتیاواي لري، ئکه یې د قضائي نظام لپاره تعیین په عمل کې راغلي دي او دا تعیین د اسلامي امارت لخوانه، بلکې د افغانستان په تېر شل کلن تاريخ کې همداسي را روان دي او اسلامي امارت هماگه طرز د نظام په حيث برقرار ساتلى دي.

که خه هم په افغانستان کې د غازي احمدشاه ابدالي رحمه الله له وخته د قضاء نظام فعال و، خو هغه دېر ساده او په اداري چوکاټ کې داخل نه و، د لومړي خل لپاره د افغانستان قضائي نظام شاه امان الله خان د يوه خانګړي فرمان په ترڅ کې منظم او په اداري سانچه کې راوست، په ۱۹۱۹ ميلادي کال کې چې کله افغانستان د نړۍ په سطحه استقلال واخیست او د يو آزاد او مستقل

د اسلامي امارت له خانګړتیاوه خخه يوه مهمه خانګړتیا د اسلامي امارت عدالت پلي کولو ته ژمنتیا او په خپله ټولواکي کې په عملی توګه ملت ته بشودل دي، جالبه دا چې په تېره شل کلنہ دوره کې چې کله اشغال موجود و او د نړۍ فرعوني بنست ګرو او په افغانستان کې د هغوي په لاس جوړ شوي نظام دعوى لرله، چې د دوى قانون عدالت ته ژمن، ګمارل شوي افراد یې مسلکي او له هر نوع وسايلو مجھز دي، د دوى په وينا چې د دوى قضائي سيسitem د نړۍ يوله پر مختللو سيسitemونو خخه دي او همدا سيسitem په ربنتيا سره عدالت تأمینولاي او پلي کولای شي، خو ددي هر خه سره د افغانستان غیور ملت د عملی کار او ربنتينې داعيې پر اساس د لويو بشارونو خخه هماگه منطقې ته د پېچلو ستونزو د حل او فصل په موخه تلل چيري چې به د اسلامي امارت محترم قضات د قضاء لپاره کښېناستل، که خه هم دا یو ستونزمن او سخت کار و او د بشار خخه ليرې پرتو صحراءوو ته د امريکائي الوتکو او د بې رحمه بمونو تر چتر لاندې سفر و، خو دا چې هلتنه ملت ته خپل حق په کامله توګه رسپدې او یو مظلوم د خپل فرياد ځواب او رېده، نوئکه دا ستونزې هېڅ نه بلل کېدې او بیا هم

۶ - د کابل د بشاري ابتدائيه محکمي اول زون د جزا دېوان قضائي

چيري هفوی ته په نظر سمه ورتله او څه اداري يا شرعی نقص يې نه مونده، نو هماگه فيصله يې تائيدوله او که چيري دوى ته اعتراض سم په نظر ورتله او فيصله کې کوم شرعی يا اداري نقص پیداکړد، نوبیا به يې د ابتدائيه محکمې پربکړه نقض کوله او پر ځای يې د خپل پوهې مطابق نوي پربکړه کوله، مطلب دا چې د ابتدائيه محکمې تر اجراتو وروسته بیا د مرافعه محکمې کار پیلپده او د مرافعي محکمې د کار تر تکمیل وروسته د تائید يا د نقض او بیا د نوي پربکړې تر کولو وروسته ببرته دواړه فريقينو ته اختيار و چې که غواړي په همدي فيصله دي قناعت وکړي او دا اختيار هم لري چې د تميز غوبښته وکړي، د یو فريق يا دواړو د تميز د غوبښتنې په صورت کې فيصله تميز ته لېږل کیده او تميز به په فيصله کې په دقت سره غور کاوه، د فيصلې ټول جواب او د تميز غوبښتنې اعتراضي به يې سنجوله، تر دقت او تحقيق وروسته که چيري دوى ته فيصله په نظر سمه ورتله نو هماگه فيصله به يې تائيدوله او که چيري دوى ته کوم نقص شرعی يا اداري په نظر ورتله، نوبیا به يې هماگه فيصله ماتوله او په ځای به د نوي سره د خپل پوهې مطابق نوي فيصله کول، په دواړو صورتونو نقض او تائید کې چې به کله د تميز پربکړه وشوه، نوبیا به جنحال او شخړه نور پای ته رسیده او دا نهائۍ فيصله بلل کېده، تر دي وروسته هیڅ یو فريق د اعتراض حق نه درلود او چار و ناچار به يې هرو مرو منله.

په هره ولسوالۍ او د هر بنا په کچه ابتدائيه محکمه شتون درلود، خو مرافعه محکمې د درو ولايتونو او یا د یوه مرکزي ولايت لپاره یوه یوه وه او تميز محکمې

دولت په حیث يې اعلان وکړ له دې اعلان سره جوخت هماگه وخت شاه امان الله خان د نور حکومتي سيسیتم سره قضائي سيسیتم ته هم ئانګړې توجه وکړه، قضاء يې په دریو مرحلو تقسیم کړه، ابتدائيه، مرافعه/استیناف او تمیز، د افغانستان د تولو بسارونو د ټولو ولسوالیو لپاره يې جلا جلا ابتدائيه محکمې جوړې کړې، ابتدائيه محکمې ته يې دنده وسپارله چې په لومړي خل د قضیې حل او فصل به یاده محکمه ترسره کوي، یعنې که چېږي د دوو کسانو تر منځ کوم جنجال رامنځ ته شي، نو په ابتدائيه مرحله کې هفوی د خپلې شخړې د حل او فصل لپاره مرافعه او تمیز مقام ته مراجعيه نشي کولای، هفوی مکلف دي چې خپل جنجال ابتدائيه محکمې ته راجع کړي او ابتدائيه محکمه به يې په هکله تصمیم نیسي، چې هر کله ابتدائيه محکمه تصمیم ونیسي او خپلې پربکړه صادره کري، نو وروسته د قضیې دوو ګونی اړخونه مدعی او مدعی عليه اختيار لري چې د ابتدائيه محکمې پر پربکړه خپل قناعت ونسی او پر همدي ځای خپل جنجال ته د پای ټکی کښېږدې او دا اختيار هم لري چې د ابتدائيه محکمې پربکړه قبوله نه کړي او د مرافعي غوبښته وکړي، په دې غوبښته کې مدعی او مدعی عليه دواړه بې فرقه دي، هر یو کولای شي چې مرافعي ته اعتراضيہ وړاندې کړي، البتہ په هغه وخت کې ځینې پربکړي له دې امر خڅه مستثنی وي او په هفوی کې د ابتدائيه محکمې پربکړه نهایي او فريقينو ته د مرافعه غوبښتو اختيار نه و، د یو فريق د مرافعه غوبښتو په صورت کې د ابتدائيه محکمې پربکړه مرافعه محکمې ته محل کېده او مرافعه محکمې پربکړه او د مرافعه غوبښتونکي اعتراضيہ په دقت سره خارل، که

ديوه کال په جريان ژر هغه وخت اختتام ته ورسپده کله چې په ۱۹۳۰ ميلادي کال کې محمد نادرخان تخت نشين شو او د حکومت چاري یې لاس کې واخيستې، هغه د نورو کارونو تر خنگ قضائي چارو ته په جدي توګه توجه وکړه او په قضائي سيستم کې یې يو شمېر مهم خود ترقى بدلوني گامونه اوچت کړله، هغه د قضائي چارو د چار سمبال لپاره لومړي شرط دا دائير کړ چې هغه کسان به دا چاري ترسره کوي چې د اهل علم له جملې خنځه وي، هغه په ټول هيواډ کې د هر ولايت لپاره مرافعه محکمه ئانګري کړه، د هماګه په دور کې قاضي مکلف وګنهل شو، چې د دوسیې بررسی او د مسائلو حل و فصل به په علنې توګه وي، قاضي به له شرعی عذر پرته د فيصلې په اعلانولو کې تأخیر نه کوي او تر ټولو مهم امر دا چې هيڅ دولتي او غیر دولتي چارواکو ته په قضائي چارو کې د هيڅ نوع مداخلې اجازه نشه.

د شاه محمد نادر خان د خلور ګلنۍ واکمنۍ وروسته د هغه زوي محمد ظاهر شاه خان تخت نشين شو، هغه په خپل خلوېښت کلنې واکمنۍ کې قضائي نظام ته بي ساري لاس ته راوړنې لري، هغه حینې داسي گامونه اوچت کړل چې قضايې په مستقله وګرځوله، د ده تر واکمنۍ له مخه د تميز رياست د عدليې وزارت هم او د تميز رئيس به د عدليې وزير، ده په خپله واکمنۍ کې ستړه محکمه جوړه کړه او د عدليې وزارت خنځه یې د جدا او مستقل ارګان حیثیت ورکړ، دده تر مخه د تميز فيصله نهائی وه او په هغه کې چاته د خه ويلو حق نه، خو ده ستري محکمي ته د تميز په پرپکړه کې د تجدید نظر اختيار ورکړ، ده په خپل دور کې محکمي ته د قبالي او وثایقو اختيار او صلاحیت ورکړ او د همدي

د ټول هيواډ په سطحه پنځه وي، چې هرې محکمي په خپل حصار کې خو خو ولايتونه درلودل او له هماګه تميز رياست خنځه به یې د فيصلې څېړلو تر خنځ د لاندینې محکمو ابتدائيه او مرافعه د خار مسؤوليت هم تر سره کاوه او وخت په وخت به یې د نظارت چاري هم مخته ورلي.

دا چې د افغانستان ميشت ملت په مجموعي او اکثریتي توګه له پېړيو پر حنفي مذهب عمل کوونکۍ او پېروي دي، نو خکه یې هره شرعی مسئله او قضие هم ددي مذهب په چوکات او دائيره کې دنه وي، پر همدي اساس هماګه وخت شاه امان الله خان د ټول هيواډ د لر او بر خنځه مسلكي، پوه او محقق علماء کرام راجمع کړل او هغوي یې د یو داسي کتاب په تأليف امر کړه، چې د حنفي فقهې په رينا کې د قضائي چارو لپاره لارښود وګرځي، چې په نتیجه کې یې هغه علماءو کرامو د «تمسک القضاة الامانية» په نامه یو کتاب تأليف کړ او د ټول هيواډ قضائي چارو لپاره یې د دستور شکل ورکړ.

د شاه امان الله خان په وخت کې یو ئانګري ګام دا اوچت شو چې د «اصلاحي محکمي» په عنوان یوه نوي محکمه ايجاد شوه، دا چې د عامو محاكمو په فيصله کې یو فريق یو مخیزه ګتمن او بل فريق یو مخیزه زیانمن کېږي، نو ددي د مخنيوي لپاره یې همدا محکمه په وجود کې راوسته تر خو فريقين خپل جنجال په سوليیز او د سولي له لاري حل کري او د غټه زيان خنځه محفوظ شي.

د شاه امان الله د پادشاهي تر ختمېدو وروسته په ټول هيواډ کې انتشار او نا امني شروع شوه، چې د نورو ناخوالو تر خنځ قضائي نظام هم د ړنګېدو لور ته لار، خو دا حالت

یوازې د هغو دولتي ادارو د افرازو لپاره وو کومې ادارې چې نظامي وي او په هغه صورت کې چې د همدغو ادارو شخص مدعى عليه واقع شي نوياده محکمه به يې بررسی کوي.

د محمد ظاهر شاه خلوبنست کلنې واکمني د سردار محمد داؤد خان په کودتاه سره پای ته ورسپد، سردار محمد داؤد خان په قضائي چارو کې د خپل مخکني شاه دستور او اصول برقرار وساته او پرته له کوم تغیر څخه يې همداسي جريان ورکړ، دده خلور کلنې واکمني بالآخر په ۱۹۷۹ ميلادي کال کې د کمونستانو او شوروی اتحاد په خونرۍ کودتاه سره پای ته ورسپد، او لس کاله په مسلسله توګه افغانستان او د افغانستان مظلوم ملت د شوروی د اشغال د ناخوالو سره لاس او ګربوان وو، چې په نتيجه کې يې د نور حکومتي سیستم سره قضائي چاري هم پر مخ درې بدې، تر لس کاله اوږدي مودې وروسته چې کله اشغال پای ته ورسپد، نو یوه بله بلا پر مظلوم افغان ملت د داخلي جنگونو او ملوک الطوائف مسلطه شوه، له خوکلنې کرغېښ حالت وروسته الله تعالى د خپل دین د نصرت او مدد لپاره د کندهار بشار د سنگحصر د سيمې څخه يو ملنګ صفته دروپش او متوكل على الله انسان را پیدا کړ، چې د خو طالبانو په متې يې د فساد د مخنيوي تحریک راپیل کړ، تحریک که خه هم د یو خو سيمو د تصفې په موخه و، خو په لنډ وخت کې الله تعالى په ټول هيواډ کې وڅلاده او بالآخر په ۱۹۹۶ ميلادي کال کې د عاليقدار امير المؤمنين ملا محمد عمر مجاهد رحمه الله په مشری په ټول افغانستان کې د اسلامي امارت په عنوان يو اسلامي حکومت اعلان شو، یاد حکومت د خپل نوم په څې

مقصد لپاره يې د وثائقو لپاره يوه محکمه ځانګړې کړه، د حدود الله او قصاص په اړه يې خصوصي فرمان صادر کړ، چې تر خو یې مرافعه محکمې او تمیز تائید نه وي کړي تر هغو دي د تطبیق او اجراء چارې نه ترسره کېږي، د هيواډ ټولو دولتي چارواکو ته يې په ټینګار سره حکم صادر کړ چې په قضائي چارو کې دې مداخله نه کوي، بل لور ته يې قضائي چارواکي مکلف کړل چې که هر دولتي چارواکي په قضائي چارو کې مداخله وکړه نو هغه دي احضار او سخت مجازات شي.

محمد ظاهر شاه د ۱۹۵۰ ميلادي کال را وروسته د هيواډ کونج او کنار څخه مخور او جيد علماء کرام راجمع کړل او د قضائي چارو د آسانتيا په موخه يې هغوي ته دنده وسپارله، چې يو داسي کتاب تأليف کړي چې په اسانه او ساده لهجه کې قضائي اصول پکښې رانګښتي وي، چې په نتيجه کې يې هغو علمماوو کرامو دوه داسي کتابونه تیار کړل چې تر نن ورځې پوري د ټولو محاکمو لپاره د لارښود او دستور حیثیت لري، چې يو يې اصولنامه او بل يې تعليمات نامه وثایق ده، په فارسي او پښتو دواړو ژبو ليکل شوي، نهایت آسان او د قضائي اصولو لپاره په زړه پوري او جامع کتابونه دي.

ددې تر خنګ د محمد ظاهر شاه په واکمني کې د «محکمه اطفال» په نوم يوه ځانګړې محکمه د هغو مسائلو د حل او فصل لپاره جوړه شوه چې د اطفالو او کوچنیانو سره تعلق لري، دددې تر خنګ يې د نظامي محکمې په عنوان محکمه هم ایجاد کړه، دا چې ځینې فوځي چارواکي د عامو محاکمو او قضاتو تر توان پورته وي او قوت يې نه پر رسپرې د هغوي لپاره يې همدا محکمه ځانګړې کړه او قوت يې ور زيات کړ، دا محکمه

لپاره قاضيان گمارلي وه او د غير مفتوحه سيمو خلک به د خپلو معضلاتو د حل لپاره مفتوحه سيمو ته تگ او راتگ کاوه، کوم مراتب چې په جوړ نظام کې موجود وه د جهاد په وخت کې هم هماګه مراتب ترتیب او تنظیم شوه، ابتدائیه، مرافعه او تمیز درې گونې محاکم موجود وه، په رأس کې یې د محاکمو عالي اداره هم وه، چې د قضاتو تاکل، د عملی قضاۓ زده کړي لپاره سیمینارونه دائرول او د محاکمو د خار مسؤولیت یې پر مخ وړه. د جهاد مقدس په وروستیو کلونو کې چې کله عالیقدر امير المؤمنین ملا محمد عمر مجاهد رحمه الله په حق ورسپدہ او پر ځای یې شهید سعید ملا اختر محمد منصور قبله الله د امير المؤمنین په حیث وتاکل شو، نو هغه د اسلامي امارت د نورو ارگانونو په څېر قضائي ارگان ته هم ځانګړې توجه وکړه او په لومړي ځل یې د تنظیم چاري ورته شروع کړي، هغه د افغانستان اسلامي امارت د مشرانو شیوخ عظامو خو تنو ته دنده وسپارله تر خو «اصولنامې» کتاب له سره تنظیم او تشریح کړي او تسهیلات رامنځ ته کړي، چې دا کتاب د محاکمو لپاره د یو اساسی دستور حیثیت غوره کړي، ددې حکم په تعمیل یاد کتاب په منظم دول سره د تخریج، تشریح او تسهیل شو او د اصولو یوه مجموعه تیاره شوه، په اساسی توګه فرمان صادر شو، چې هیڅ مسؤول شخص په قضائي چارو کې په هیڅ نوعه د مداخلې اختیار نه لري، د قضاتو لپاره په لومړي ځل معاشونه اجرا شوه. شهید سعید ملا اختر محمد منصور قبله الله لنډه موډه پس د یرغلګرو له لوري په شهادت ورسپدہ او پر ځای او سنی امير المؤمنین شیوخ هبة الله اخندزاده حفظه الله د امير المؤمنین په صفت و تاکل شو، هغه

يو متعهد، ژمن او د اسلامي اصولو په دايره کې دنه صادق حکومت و، ځکه یې توجه په عمومي بنه اسلام او اسلامي ارزښتونو ته وه چې له کبله یې قضائي چاري هم په ځانګړتیاوه کې شاملې شوې، عاليقدر امير المؤمنین ملا محمد عمر مجاهد رحمه الله قضائي سیسیم فعل اعلان کړ، محکمې ته یې دا ځانګړتیا ورکړه، چې محکمه د وخت پر امير هم فوقیت او اختیار لري. د نظام سپېڅلتیا د کفری ریښو لپاره تبر وو، نو ځکه یې کفری نړۍ د راپرڅولو په کار لاس پورې کړ او د ۲۰۰۱ میلادي کال په آخر کې یې د کفری او ځینې اسلامي دولتونو په اشر د مځکې پر مخ یوازینې ریښتونی اسلامي حکومت را پرخواه او د افغانستان خاوره د تاریخ د یو بدېخت اشغال د ناورین سره مخ شوه، چې په نتیجه کې یې د حکومت واګي ځینې داسې په نامه افغانانو ته په لاس ورغلې چې د هغوي د ژوند مقصود د کفری شعائر او مقدساتو دفاع وه، په دې سره اسلامي قضاۓ د ډېر لنډ وخت لپاره ودرېد، خو په لنډ وخت کې د اسلامي امارت لخوا په ت قول هیواد کې د یرغلګرو او د هغوي د تالی خټو په ضد جهاد اعلان شو، چې په نتیجه کې یې هم مهاله ډیری سیمې د اسلامي امارت تر واک لاندې راغلې او اسلامي امارت د سیمود کنترولولو سره سم په هماګه سیمود کې قضائي چاري هم فعاله او ګړندي کړي.

البته د یو فرق په توګه داسې ویلای شو، چې د نظام پر وخت چې کوم کار په لسګونو انسانانو ترسره کاوه د جهاد مقدس په وخت کې د الله تعالی په خاص نصرت او مدد سره هماګه کار یو او دوه نفرو ترسره کاوه، اسلامي امارت د مفتوحه او غير مفتوحه سیمود

فيصلې دی تر هغه وخته نه تطبيقيبرې تر خو خپله
مشرتابه مقام تائيد کري نه وي او دا عمل بعينه هماجه
عمل دی کوم چې حضرت عمر بن عبدالعزيز رحمه الله
غوره کړي و.

پر دې برسيره د اسلامي امارت د قضائي سيسټم يوه لویه
او تر تولو مهمه خبره دا ده چې د قضائي ارگان لپاره
به یوازي هغه خلک انتخاب کېږي چې د ديني علومو
فارغه او د فقهې متخصص وي، په بادي النظر کي که
څه هم دا خبره ډېره مهمه نه بشکاري خو ددي په عمق
کي تر غور وروسته جو تېري چې محکمه د اسلامي نظام
 بشکارندويه ده او دا بشکارندويه هماجه وخت امکان
لري کوم وخت چې ددي عملی افراد د اسلامي نظام
او اسلامي علومو له روح سره آشنايي ولري او دا آشنايي
او بلديا یوازي او یوازي د ديني علوم د متخصصينو
سره وي، ځکه یې دوى ته رمز معلومېږي، دقضاء په
چارو کې د حالاتو سمونتيا هم ورته بشکاري او هم به یې
عملی توګه رابرسپه کولای شي، دې امتياز ته په کتلوا
موره ويلاي شو چې اسلامي امارت د دنيا د تولو قضائي
ارگانونو خخه بېل امتياز لري.

د راتګ سره سم تر تولو کارونو وړاندې د قضائي چارو
تنظيم او ترتیب ته مخه کړه، هغه د قضاتو د تمرین لپاره
د ورکشاپونو او سيمینارونو ترتیب وکړ، هغه د علماء
کرامو په ذريعه د تولو محاکمو لپاره ۱۳۲ مادیز لائحه
تياره کړه، چې په هغه کې د محاکمو صلاحیتونه، د
فيصلې ليکلو او تنظيمولو تفصيلي طريقة وه، تر تولو غت
کار دا چې ده په خصوصي توګه نظامي محاکم فعال کړ،
چې د نظامي افرادو لپاره خاص وه او یوازي هغه مسائل
پکښې زير بحث راتله کوم چې د نظامي افرادو پوري
تعليق لره، همداسي یوه بله محکمه هم دده په خصوصي
امر رامنځ ته شوه د احتساب د محکمي احتساب محکمه
د باغيانو دوسې څېړلې.

د الله تعالى په لوی مدد او خاص نصرت سره اشغالگر
مات او په وطن کې یو خل بیا اسلامي نظام حاکم
شو، چې له راتګ سره هم مهاله یې د محاکمو نظام
هم فعال او په چټکۍ سره یې خپل کارونه شروع کړه،
وخت په وخت د عاليقدر امير المؤمنين حفظه الله له
طرفه مختلف فرامين راخي او د محاکمو د لا بهتری لپاره
پکښې ورته احکامات وي، یوه ځانګړتیا د محاکمو لا دا
چې د محکمي امر د امير المؤمنين را وروسته تر هر
چا فوق دي، د محکمي په چارو کې هيڅ دولتي او غير
دولتي کسانو ته د مداخلې اجازه نشه او دا یوازي حکم
نه بلکې وخت په وخت خپله د مشرتابه له لوري تعقیب
کېږي او کوم خوک چې په دې جرم کړې شي هغه تر
مجازات لاندې نیول کېږي.

محاکمو ته هدایت شوی چې د حنفي فقهې په جدي
توګه متابعت وکړي او په ځانګړې توګه د فيصلې لپاره
د مذهب مفتی به اقوال غوره کړي، د حدود او قصاص

(په احنافو علماء کرامو باندي د امام صاحب رحمه الله يو پور و گويا چې هغه ادا شو)

الموسوعة الحديثية لمرويات الامام ابی حنیفة رحمه الله

کې ژباره: مولوي محمد عيسى^۷

او مشائخو د توجو سره دا عظيم کار بشپړ شو.

د الموسوعة د ليکلوا سبب:

دا خبره مسلمه ده چې هر فقيه، محدث، مفسر او اديب يي، بيا هغه د اجتهاد درجي ته رسيدري، نو دغه رقم د سيدنا امام الائمه سراج الامة رئيس الفقهاء محدث كبير حافظ حديث امام اعظم ابوحنيفه نعمان بن ثابت الكوفي (۱۵۰-۸۰هـ.ق) د خاصو اوصافو (علم، عمل، زهد، تقوى، رياضت، عبادت، فهم او فراتست) په رقم د هغه شان محدثيت، حديث داني او حديث بياني هم د مسلمانانو په منځ کې ثابته او ناقابل انکار ده. خود دي سره سره بيا هم ئينو کم علمو او متعصبو اشخاصو د عناد او حسد په سبب پر امام صاحب رحمه الله باندي د قليل الحديث او يتيم في الحديث او داسي نور تهمتونه لګولي دي.

علامه ابن حجر مكي رحمه الله وايي: علامه ذهبي او نورو رحمهم الله امام ابوحنيفه رحمه الله د حفاظ حديثو په طبقه کې ليکلی دي او د چا چې دا نظر يي چې امام صاحب رحمه الله په حديثو کې لاس رسی نه لري د هغه دا خيال يا د تساهل او يا هم د حسد په خاطر دي.

(الخيرات الحسان مخ ۶۰، وانجاء الوطن)

چې کله د مؤلف كتاب الموسوعة مطالعه شي نو د

تقريباً د تپرو سلو کلونو خخه چې د علماء احنافو کومه غوبتنه او آرزو وه چې د امام صاحب رحمه الله تول احاديث د يو انسائکلوبیديا په شکل جمع شي تر خو هغه بهتان چې د غير مقلدينو لخوا پر امام ابوحنيفه رحمه الله باندي د قليل الحديث وو هغه په علمي انداز پورته شي. دا يوه داسي تمنا وه چې دپرو مؤخرو علماء و رحمهم الله تعالى خپلو ځانو سره د فاني نږي خخه یورل.

د موسوعي ليکوال په مقدمه کې د هغه علماء و رحمهم الله چې دا غوبتنه وه، د حینو نومان کابلي دي، امام مولانا عبدالحی فرنگی محلی، شیخ الاسلام علامہ زاہد الكوثری، مولانا علامہ ظفر احمد العثمانی، مولانا مفتی مهدی حسن شاه جهان پوري، علامہ ابوالوفاء الافغاني، مولانا علامہ عبدالرشید النعمانی رحمهم الله او داسي نورو نومان راوري دي.

دا پور پرعلماء احنافو باندي پروت وو، الله عزوجل د دي عظيم کار د پوره کولو د پاره محدث العصر حضرت مولانا طيف الرحمن مكي بهرائي چې دامت برکاتهم العاليه چې په مكه معظمه کي اوسييري انتخاب کړ. مولانا صاحب د محدث كبير علامه حبيب الرحمن الاعظمي رحمه الله شاگرد دي.

الحمد لله د مولانا صاحب د اورده کوبنېن سره، د علماء

خیني کتابونه چي متداول وه پر هغوي په سره نوي کار شروع کړ، لکه:

- ۱- جامع المسانيد للخوارزمي.
- ۲- آثار الإمام أبي يوسف.
- ۳- آثار الإمام محمد ابن حسن الشيباني.
- ۴- مسند أبي حنيفة لأبي نعيم الاصبهاني.

او خیني هغه رسالې چې تر او سه چاپ شوې نه وي پر هغوي په تحقیق وکړ او نشر یې کړه، لکه:

- ۱- الأربعين المختارة من الحديث الإمام أبي حنيفة.
- ۲- عوالى الإمام أبي حنيفة.
- ۳- احاديث السبعة عن سبعة من الصحابة.

بیا یې پنځلس (۱۵) کاله مسلسل کوبښن وکړ، د احاديثو ذخیره یې کنګال کړه، د امام صاحب رحمه الله (۱۰۶۱۳) احاديث یې ترتیب، تبویب او تهذیب کړل او تحقیقی کار یې پر وکړ.

الحمد لله اوس دغه انسائکلوبیدیا (الموسوعة الحدیثیة لمرویات الإمام أبي حنیفة) په نوم په عربی کې په شلو (۲۰) توکو کې شائع کړل. په دې کې د امام اعظم رحمه الله مکمله دفاع او په علم حدیث کې د هغه رحمه الله عظیمه مرتبه په تفصیلی توګه ذکر کړي ۵۵. د مؤلف حفظه الله پر دغه کار باندی خینو علماء و تبصرې کړه: ۵ چې وايي: «پر علماء احنافو باندی د امام صاحب رحمه الله یوپور و چې گویا هغه ادا شو».

د كتاب اسلوب او منهج:

حضرت مولانا حذيفه وستاونوي صاحب په خپله رساله کې د محدث العصر مولانا لطیف الرحمن صاحب په حوالې سره د موسوعې چي کم اسلوب او منهج ليکلی دی هغه ستاسو په خدمت کې دی:

د مولانا (محدث العصر لطیف الرحمن) د بيان مطابق كتاب ۲۰ توکه دی، درې توکه یې او بده مقدمه ۵۵؛ چې د امام صاحب رحمه الله مکمله دفاع، په علم حدیث کې د امام صاحب مقام او د هغه د مرویاتو په اړه هر اړخیز بحث پکښې شته.

امام صاحب رحمه الله شان محدثیت به د ریا په رقم واضحه شي. نه یواخې محدثیت بلکې امام حدیث حافظ حدیث، صاحب جرح و تعديل، سره سره په کثير الحديث کې د وروستني محدثینو، لکه: امام بخاري او امام مسلم رحمهما الله سره هم پله دي، واضحه شي، همدارنګه د امام صاحب په علم حدیث کې لور مقام او مرتبه معلومه شي؛ او هغه شبہات به هم د منئه ولاړ شي چې د امام صاحب رحمه الله پر حدیث باندی کېږي.

لنډ تفصیلات

د موسوعې د پوره کولو د پاره مؤلف صاحب د نړۍ مختلفو کتابخانو ته سفرونه وکړل په خاصه توګه د هندوستان، پاکستان، سعودي، مصر، تركیه، روس، او انډونیزیا او سني کتابخانې یې پسې وکتلې، د هغو د مخطوطاتو فهرستونه یې پر وکتل او د ماھرینو سره یې اړیکې ونیولې. همدارنګه یې د حدیثو د ټولو کتابو ورق ګردانی پسې وکړ که هغه مسانيد یې، سنن یې، صحاح یې، جوامع یې، مصنفات یې، مستدرکات یې، معاجم یې، اجزاء یې، مشکلات الاثار یې، الزوائد یې، اطراف یې، غرائب یې کتب رجال یې، کتب تواریخ یې، طبقات یې یا تراجم یې. غرض دا چې د لومړې پېړی خخه بیا تر لسمې پېړی پوري چې د امام صاحب رحمه الله خومره احاديث چې په اسانيدو متصلة وو سره خپاره وو ټوله یې را ټول کړل.

د دې په نتیجه کي دېر مسانيد چې تر او سه چاپ شوې نه وه، بلکې مخطوطات وه، هغه یې تر لاسه کړل، تحقیق او تخریج یې پر وکړه او نشر یې کړل. په خاصه توګه د هغو مسانيدو خخه:

- (۱) مسند الإمام أبي حنیفة للحارثي.
- (۲) مسند الإمام أبي حنیفة لابن خسرو.
- (۳) مسند الإمام أبي حنیفة لابن المقرئ.
- (۴) مسند الإمام أبي حنیفة للشعالي.
- (۵) مسند الإمام أبي حنیفة لابن ابی العوام.
- (۶) کشف الآثار الشريفة في مناقب أبي حنیفة للحارثي.

عينيه تجريان حتى قطر دموعه وأومى إلی، فأمسكت عن
بقية الحديث. كشف الاسرار للحارثي (٤٣٢) [الموسوعة
الحديثية]

په كتاب کې چې خومره راویان دی د هغو تولو تراجم
شته، چې توله راویان ٢٣١٤ دی.

توله كتاب دا رقم دي:

١. «٣» توکه مقدمه.

٢. «٣» توکه تراجم روات.

٣. «٢» توکه فهرست.

٤. «١٢» توکه احاديث.

دا رقم توله شل جلدونه پوره شول.

په هر صورت د پېړيو خخه چې د کوم کار انتظار کېدی،
الله عزوجل په خپل فضل سره هغه کار بشپړ کړ. ان
شاء الله دا موسوعه په علم الحديث کې یو فوق العاده
اضافه ده. که چیري د امام صاحب رحمه الله په اړه
په نړۍ کې یو حکای کانفرانس کېږي او د دی موسوعې
يادونه ونه شي نو دا به مبالغه نه وي چې هغه کانفرانس
به نېمګړي وي.

دا موسوعه دارالكتب العلمية چاپ کړي ٥٥، د ترلاسه
کولو لپاره یې د هغو سره په اړیکه کې شئ.
الله عزوجل دې په خپل فضل سره زموږ د شیخ محدث
لطیف الرحمن مکی قاسمی حفظه الله فيض جاري او
ساری وساتي او د هغه توله کوبنښونه دې په خپل عظیم
دربار کې قبول، تصانیف ته دې قبول عامه ورکړي او
د اختر لپاره دې ذخیره وګرځوی. د حضرت سایه دې
زمور په سرو باندي ټر ډېره وخته د عافیت سره قائمه و
 دائمه ولري. آمين

ډېري غلط فهميانې چې په عملی حلقو کې وي هغه یې
په نښه کړي دي او د هغو جوابونه یې ويلي دي.
ماشاء الله كتاب په فقهۍ او حدیثي ترتیب سره مرتب
کړل شوي دي.

د كتاب شروع په «باب ماجاء فى تصحیح النیة» سره
شوې دي، چې لومړي حدیث یې:

١- اخبرنا أحمد بن محمد الهمداني، ثنا أحمد بن محمد
بن يحيى الحازمي، حدثني حسين بن سعيد اللخمي، عن
أبيه، عن زكرياء بن أبي العتيك عن أبي حنيفة، عن يحيى
بن سعيد ، عن محمد بن إبراهيم التيمي، عن علقمة بن
وقاص الليثي، عن عمر بن الخطاب قال: قال رسول الله

صلی الله عليه وسلم :

((الأعمال بالنيات ولكل امرئ ما نوى فمن كانت هجرته
إلى الله و رسوله فهو هجرته إلى الله ورسوله ، ومن كانت
هجرته إلى دنيا يصيدها أو إلى امرأة ينكحها، فهو هجرته إلى
ما هاجر إليه)) - [الموسوعة الحديثية]

د دې خخه وروسته د حدیث تخریج شوی ٥٥ د مثال په
توګه:

(المسند للحارثي: ٢٦٤)، والخبر أخرجه ابن المبارك في
الزهد ١٨٨، والطیالسي ٣٧، والحمدی ٢٨، وأحمد ٢٥/١،
٤٣، والبخاري ١/٣١، ١٩٠/٢، ٢١، ٢٢/٥، ٢٩/١٧٥، ٩/٤، ٨/٧،
ومسلم ٤٨/٦، وأبوداؤ ٢٢٠، والترمذی ١٦٤٧، والنمسائی
الجارود ٦٤، وابن خزيمة ١٤٢، ٤٥٥، والطحاوی ٩٦/٣،
وابن حبان ٣٨٨، والدارقطنی ٥٠/١، والبیهقی ٤١/١، ٢٣٥/٤،
٢٣١/٦، والبغوي ٢٠٦-١ من طرق عن يحيى بن سعيد عن
محمد بن إبراهيم به - [الموسوعة الحديثية]

د موسوعې اخري باب «باب ماجاء فى صفة الجنة
والحور» او اخري حدیث یې:

حدثنا أحمد بن محمد، قال: أخبرني عبد الله بن بهلول
قال: هذا كتاب جدي فقرأت فيه، قال: حدثني حفص بن
عبد الرحمن التغلبي، عن مسلمة بن جعفر، قال: حدثت
أبا حنيفة رحمة الله عليه بحديث فيه ذكر الجنة فرأيت

په شريعت کې د قاضي گمارنه

 لیکونکی : مفتی بشیر احمد بستی^{*}

تاکل د صحابه کرامو په اجماع سره فرض دي، حکه چې پر احکامو د سم عمل کولو، د ظالم خخه مظلوم ته د انصاف ورکولو او د هغو شخزو په له منځه وړلو کې چې د فساد اساس ګنبل کېږي امام ته اړتیا شته، دغه ټول مصالح د امام د تاکلو خخه پرته نه تر لاسه کېږي او دا هم معلومه خبره ده، امام او امير چې د کومو کارو لپاره تاکل کېږي هغه ټول کارونه یوازې خپله نشي تر سره کولای، نو اړتیا شته داسي معین ته چې هغه د امير پر ځای د احکامو د عملی کولو چارې پر مخ یوسی او هغه قاضي دي.

د همدغې موخي لپاره چې پورته ذکر شوې ټول مصالح په پام کې ونيول شي،نبي کريم (صلی الله علیه وسلم) به ليري پرتو سيمو ته قاضيان لېږل، حکه خو پې سيدنا معاذ رضي الله عنه يمن ته د قاضي په توګه ولېږي او عتاب ابن أَسِيد رضي الله عنه يې د مکې د قاضي توګه وټاکۍ، نود قاضي گمارل د امام او امير د اړتیا وو خخه دي، حکه د قاضي گمارل فرض دي.

اخذ لیک: بدائع الصنائع ج ۲ ص ۷

علامه کاساني الحنفي رحمه الله په بدائع الصنائع نامي كتاب کې ليکي، چې د قاضي گمارل فرض دي، حکه چې قاضي د یو فرض کار يعني قضاء لپاره تاکل کېږي . الله سبحانه وتعالي فرمایلي دي:

«يَا دَأْوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ» [ص: ۲۶]

ژباره: اې داود باور وکړه، چې موږ ته په حمکه کې خلیفه تاکلی یې، نو ته د خلکو تر منځ د حق پرېکړي وکړه . او الله تبارک وتعالي نبی صلی الله علیه وسلم ته فرمایلي دي.

«فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ» [المائدة: ۴۸]

(اي نبی ﷺ ته پرېکړه وکړه د دوى تر منځ په هغه خ سره چې نازل کړي دي الله (تعالي)).

دلته د پرېکړې کولو امر ونبي کريم (صلی الله علیه وسلم) ته سوي دي او قضاء د خلکو تر منځ د حق حکم کولو ته ويل کېږي او د الله تعالي په نازل شوي كتاب سره پرېکړه کول دي، نود قاضي گمارل د فرض د قیام لپاره ضروري وي هغه هم فرض وي، بناء د قاضي گمارل هم فرض دي.

د قاضي گمارل حکه هم فرض دي چې امير او امام

گزارش مختصر اجرآت قضائی و اداری قوه قضائیه

طی سال ۱۴۰۱ ه.ش مطابق

(۱۴۴۴/۸/۲۸-۱۴۴۳/۸/۱۸) ه.ق

مقدمه

ترین ارگان قضائی، در رأس قوه قضائیه ۱.۱.۱ قرار دارد
قوه قضائیه امارت اسلامی افغانستان رکن مستقل
که دارای (۱۴) بست عالی رتبه قضائی و (۱) بست
دولت بوده و مرکب است از ستره محکمه، محاکم
عالی رتبه اداری تحت عنوان معاونیت اداری قوه
قضائیه می باشد.

قوه قضائیه رکن مستقل دولت بوده و گزارش اجرآت
قضائی و اداری خویش را وفق هدایت تنها به مشرتابه
علیقدر شیخ صاحب امیرالمؤمنین حفظه الله ارائه
میدارد ولی در پهلوی آن مصمم است تا دسترسی به
اطلاعات در چهارچوب برنامه های مختلف گزارش
از چگونگی وضعیت قوه قضائیه، فعالیت ها، دست
پیشگاه محکمه مطابق به احکام شریعت اقامه می
شود.

ستره محکمه امارت اسلامی افغانستان بحیث عالی آوردها و چالش های فرا روی محاکم کشور را به ملت

غیور افغانستان نیز ارائه نماید.

بخش اول فعالیت های قضائی

قسمت اول: گزارش از اجرآت قضائی سال ۱۴۰۱ ه.ش
دیوان های (۱۰) گانه ستره محکمه:

دیوان های (۱۰) گانه ستره محکمه در مرحله تمیز (۵)
دیوان آن در مرکز تحت اثر ریاست عالی تمیز زون مرکز
و (۵) دیوان دیگر آن در زون جنوب غرب (کندهار) تحت

اثر معاونیت قضائی زون کندهار فعالیت می نمایند که
در جریان سال ۱۴۰۱ ه. ش جمعاً به تعداد (۸۳۴۶) قضیه
تحت کار دیوان های متذکره بوده که از جمله (۳۷۳۸)
قضیه جزائی، (۳۲۸۴) قضیه مدنی و (۱۳۲۴) قضیه تجاری
می باشد که جزئیات آن در ذیل ارائه میگردد:

**الف - گزارش اجرآت قضائی دیوان های (۵) گانه
ریاست عالی تمیز زون مرکز:**

**۱- گزارش اجرآت قضایی دیوان جزای تمیز زون
مرکز:**

دیوان جزای تمیز زون مرکز طی سال ۱۴۰۱ ه.ش جمعاً
به تعداد (۱۸۷۵) قضیه داشته که از جمله (۲۵) قضیه
تأثید، (۹۸) قضیه نقض، (۳۰) قضیه تعديل، (۹۲۰) قضیه
ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۸۰۲) قضیه دیگر آن تحت
کار دیوان مذکور قرار دارد.

**۲- گزارش اجرآت قضایی دیوان امنیت عامه
تمیز زون مرکز:**

در دیوان امنیت عامه تمیز زون مرکز طی سال ۱۴۰۱
ه.ش جمعاً به تعداد (۶۹۸) قضیه موجود بوده که از
جمله (۵۵) قضیه تأثید، (۱۱۱) قضیه نقض، (۵) قضیه
فیصله، (۵۰۹) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۱۸)
قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

**۳- گزارش اجرآت قضایی دیوان جرایم منسوبین
نظامی تمیز زون مرکز:**

دیوان منسوبین نظامی تمیز زون مرکز طی سال ۱۴۰۱
ه.ش جمعاً به تعداد (۲۰۵) قضیه داشته که از جمله
(۱۱۵) قضیه تأثید، (۱۹) قضیه نقض، (۲) قضیه فیصله، (۶)

قوه قضائیه منحیث رکن مستقل دولت متعهد
است تمام دعاوى را مستقلانه با در نظر داشت اصل
بیطوفی و عادلانه بودن به موقع رسیده گی نموده و
گزارش اجرآت خویش را در روشنایی احکام شریعت
ارائه نماید.

گزارش اجرآت فعالیت های قضائی و اداری قوه
قضائیه بابت سال ۱۴۰۱ ه.ش بصورت فشرده در
ظرف (۲۵) ورق در دو بخش ترتیب گردیده که
شامل موارد ذیل می باشد:

**بخش اول: شامل فعالیت های قضائی بوده که در آن
گزارش اجرآت و فعالیت های دیوان های (۱۰) گانه
ستره محکمه، دیوانهای محاکم مرافعه، دیوانهای
محاکم ابتدائیه شهری و محاکم ابتدائیه ولسوالی ها،
ریاست عمومی دارالانشاء سورایعالی، ریاست های
عمومی تفتیش قضائی زون مرکز و زون جنوب غرب
(کندهار) و ریاست عمومی تدقیق و مطالعات بازتاب
یافته است.**

**بخش دوم: شامل فعالیت های اداری بوده و در آن
گزارش اجرآت و فعالیت ها در عرصه های عرایض
و احکام، معارف قضائی، نشراتی و تحکیم روابط بین
المللی، فتاوی شرعی، امور ذاتی ، ارتقای ظرفیت
و ارزیابی اجرآت، تنظیم امور پالیسی و پلان، امور
مالی و اداری و تکنالوژی معلوماتی منعکس گردیده
است.**

۳- گزارش اجرآت قضائی دیوان جرایم منسوبین نظامی تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):

دیوان منسوبین نظامی تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار) طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۲۷) قضیه داشته که از جمله (۸) قضیه تائید، (۶۰) قضیه نقض، (۱) قضیه تعديل، (۴۹) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۹) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

۴- گزارش اجرآت قضائی دیوان مدنی تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):

دیوان رسیدگی به قضایای مدنی تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار) طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۱۴۳) قضیه داشته که از جمله (۱۶) قضیه تائید، (۳۶۰) قضیه نقض، (۳۱) قضیه فیصله، (۳۴۷) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۳۸۹) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

۵- گزارش اجرآت قضائی دیوان تجاری تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):

دیوان رسیده گی به قضایای تجاری تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار) طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۴۳۹) قضیه داشته که از جمله (۱۲) قضیه تائید، (۱۲۵) قضیه نقض، (۱۶) قضیه فیصله، (۱۷۳) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۱۱۳) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

قسمت دوم: گزارش اجرآت قضائی دیوان های

محاكم مرافعه (۳۴) ولایت کشور:

به اساس راپورهای واصله دیوان های محاکم مرافعه (۳۴) ولایت کشور طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۲۷۹۰۷) قضیه داشته، از جمله (۱۱۹۴۲) قضیه جزائی، (۱۴۴۶۴) قضیه مدنی و (۱۵۰۱) قضیه تجاری می باشد که جزئیات آن در ذیل ارائه میگردد:

قضیه تعديل، (۳۱) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۳۲) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

۴- گزارش اجرآت قضائی دیوان مدنی تمیز زون مرکز:

دیوان مدنی تمیز زون مرکز طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۲۱۴۱) قضیه داشته که از جمله (۳۸) قضیه تائید، (۲۳۰) قضیه نقض، (۸) قضیه فیصله، (۲) قضیه باطل، (۵۶۳) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۱۳۰۰) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

۵- گزارش اجرآت قضائی دیوان رسیدگی به قضایای تجاری تمیز زون مرکز:

دیوان تجاری تمیز زون مرکز طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۸۸۵) قضیه داشته که از جمله (۳۱) قضیه تائید، (۱۹۶) قضیه نقض، (۱۶) قضیه فیصله، (۱۲) قضیه تعديل، (۵۲۶) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۱۰۴) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

ب - گزارش اجرآت قضائی دیوان های (۵) گانه معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):

۱- گزارش اجرآت قضائی دیوان جزاء تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):
در دیوان جزاء تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار) طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۴۶۵) قضیه موجود بوده که از جمله (۲۵) قضیه تائید، (۲۱۳) قضیه نقض، (۴) قضیه فیصله، (۹۶) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۱۲۷) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

۲- گزارش اجرآت قضائی دیوان امنیت عامه تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):
دیوان امنیت عامه تمیز معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار) طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۳۶۸) قضیه داشته که از جمله (۱۹) قضیه تائید، (۵۲) قضیه نقض، (۲۳۷) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده و (۶۰) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های جزاء محاکم طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۴۴۰۴) قضیه موجود بوده که از جمله (۳۳۲۲۳) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۷۱۵۶) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۳۹۲۷) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های تجارتی محاکم
مرافعه (۶) ولایت درجه اول:

دیوان های رسیده گی به قضایای تجارتی محاکم مرافعه طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۵۰۱) قضیه داشته که از جمله (۴۹۱) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۶۱۴) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۳۹۶) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضایی حقوقی محکمه مرافعه اختصاصی معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):

محکمه مرافعه اختصاصی معاونیت قضائی زون جنوب (کندھار) طی سال ۱۴۰۱ هـ. ش جمعاً به تعداد (۶۰) قضیه داشته که از جمله (۲) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۵۴) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۴) قضیه دیگر آن تحت کار محکمه مذکور قرار دارد.

قسمت سوم: گزارش اجرآت قضائی دیوان های محاکم ابتدائیه و لسوالی های (۳۴) ولایت:

به اساس راپورهای واصله دیوان های محاکم ابتدائیه شهری و محاکم ابتدائیه و لسوالی های (۳۴) ولایت کشور طی سال ۱۴۰۱ جمعاً به تعداد (۱۵۰۴۱۹) قضیه در محاکم متذکره موجود بوده که از جمله (۴۷۷۰۰) قضیه جزائی، (۸۹۱۱۳) قضیه مدنی و (۱۳۶۰۶) قضیه تجارتی می باشد که جزئیات آن در ذیل ارائه میگردد:

گزارش اجرآت قضائی دیوان های مدنی محاکم طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۳۴) ولایت:

دیوان های جزاء محاکم مرافعه (۳۴) ولایت طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۶۳۷۵) قضیه داشته که از جمله (۱۰۴۳) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۴۶۲۱) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۷۱۱) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های امنیت عامه محاکم مرافعه (۳۴) ولایت:

دیوان های امنیت عامه محاکم مرافعه (۳۴) ولایت طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۵۰۶۴) قضیه داشته که از جمله (۱۶۲۸) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۳۲۱۶) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۲۲۰) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های منسوبین نظامی محاکم مرافعه (۶) ولایت درجه اول:

دیوان های منسوبین نظامی محاکم مرافعه طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۳۲۳) قضیه داشته که از جمله (۶۰) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۱۸۷) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۷۶) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های ترافیکی محاکم مرافعه (۵) ولایت درجه اول:

در دیوان های ترافیکی محاکم مرافعه طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۸۰) قضیه موجود بوده که از جمله (۳۵) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۱۰۸) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۳۷) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های مدنی محاکم مرافعه (۳۴) ولایت:

در دیوان های رسیدگی به قضایای مدنی محاکم مرافعه

محکمه ابتدائیه اختصاصی مواد مخدر ولایت کابل:
در محکمه ابتدائیه اختصاصی مواد مخدر ولایت کابل طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۷۸۵) قضیه موجود بوده که از جمله (۸) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۵۲۶) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۲۵۱) قضیه دیگر آن تحت کار محکمه مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های مدنی محاکم ابتدائیه شهری و قضایی حقوقی محاکم ابتدائیه ولسوالی های (۳۴) ولایت:

در دیوان های مدنی محاکم ابتدائیه شهری و بخش حقوقی محاکم ابتدائیه ولسوالی های (۳۴) ولایت طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۸۹۶۳) قضیه موجود بوده که از جمله (۹۰۰۵) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۵۰۶۴۵) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۲۸۸۱۳) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های ابتدائیه تجاری محاکم شهری (۶) ولایت درجه اول:

در دیوان های ابتدائیه تجاری محاکم شهری (۶) ولایت درجه اول طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۳۶۰۶) قضیه موجود بوده که از جمله (۱۷۷۴) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۳۷۳۰) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۸۱۰۲) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضایی حقوقی محکمه ابتدائیه اختصاصی معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):

محکمه ابتدائیه اختصاصی معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار) طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۵۰) قضیه داشته که از جمله (۸) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۱۳۳) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله

گزارش اجرآت قضائی دیوان های جزاء محاکم ابتدائیه شهری و قضایی جزائی محاکم ابتدائیه ولسوالی های (۳۴) ولایت:

دیوان های جزاء محاکم ابتدائیه شهری و بخش جزائی محاکم ابتدائیه ولسوالی های (۳۴) ولایت طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۳۰۱۳۰) قضیه داشته که از جمله (۲۴۹۵) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۲۲۱۷۰) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۵۶۵) قضیه دیگر آن تحت کار محاکم مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های امنیت عامه محاکم ابتدائیه شهری (۳۴) ولایت:

در دیوان های امنیت عامه محاکم ابتدائیه شهری (۳۴) ولایت طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۰۹۰۵) قضیه موجود بوده که از جمله (۳۳۲۰) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۴۷۳۴) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۲۸۵۱) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی دیوان های ترافیکی محاکم ابتدائیه شهری (۳۱) ولایت:

دیوان های ترافیکی محاکم ابتدائیه شهری (۳۴) ولایت طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۱۴۲۴) قضیه داشته که از جمله (۷۰) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۱۱۴۶) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۲۱۸) قضیه دیگر آن تحت کار دیوان های مذکور قرار دارد.

گزارش اجرآت قضائی محاکم ابتدائیه منسوبین نظامی (۱۰) زون کشور:

محاکم ابتدائیه منسوبین نظامی (۱۰) زون کشور طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش جمعاً به تعداد (۴۶۵۶) قضیه داشته که از جمله (۴۷۳) قضیه ذریعه مکتوب اجرآت شده، (۳۴۶۱) قضیه ذریعه قرار قضائی و فیصله رسیده گی شده و (۷۲۲) قضیه دیگر آن تحت کار محاکم مذکور قرار دارد.

رسیده گی شده و (۹) قضیه دیگر آن تحت کار محکمه مذکور قرار دارد.

در بخش تصاویب و جلسات:

شورایعالی ستره محکمه در سال ۱۴۰۱ هـ. ش اجرآت ذیل را انجام داده است.
 (۲۴) جلسه عادی و فوق العاده بر موضوعات مربوط، غور و رسیدگی لازم به عمل آورده است که با صدور (۶۰) تصاویب، در مورد (۱۷۴) موضوعات تجویز لازم و مقتضی اتخاذ و محاکم و مراجع ذیربسط در روشنی اصول، رهنمایی شده اند.

در بخش مسایل متفرقه:

در جريان سال ۱۴۰۱ هـ. ش اين رياست به تعداد (۵۹) متحدالمال در دو نقل (پشت و دري) به محکم (۳۴) ولایت و ديوانهای (۱۰) گانه ستره محکمه ارسال نموده و همچنان در مورد (۴۲۴) موضوعات مختلف متفرقه تصاميم مقتضي اتخاذ و اجرآت لازم صورت گرفته است.

در بخش استهدآت:

در جريان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۱۱۰) مورد استهدآت مراجعت مختلف واصل که بعد از اجرآت لازم به مراجعة مربوطه ارسال گردید.

در بخش تبدیلی محکمه:

در جريان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۱۹۱۶) موضوع عريضه تبدیلی محکمه مواصلت ورزیده بود که از جمله در مورد (۹۷۲) موضوع از محکمه مربوطه معلومات خواسته شد، به تعداد (۴۸۷) موضوع تبدیلی از طرف رياست عالي تميز رد گردید، به تعداد (۲۸۸) موضوع از طرف رياست عالي تميز تبديل گردید و به تعداد (۶۹) موضوع دیگر طبق متحدالمال نمبر (۴) مورخ ۱۴۴۳/۷/۱۹ رد و قابل تبديل دانسته نشد.

در بخش تجدید نظر بر فیصله های قطعی:

در جريان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۳۵۶) مورد تجدید نظر از مراجعت مختلف واصل که بعد از اجرآت لازم به مراجعة مربوطه ارسال گردید.

قسمت چهارم: جدول تعداد و انواع وثایق اجراء شده در محاکم کشور طی سال ۱۴۰۱ هـ. ش:

شماره	نوعیت وثایق	تعداد وثایق	ملاحظات
۱	نکاح خط	۳۸۷۹۵	
۲	اقرار خط	۳۶۹۸۶	
۳	وکالت خط	۴۸۸۴۸	
۴	وصایت خط	۹۰۵۲	
۵	قباله قطعی	۱۷۳۹	
۶	ضمانت خط	۲۱۸۱	
۷	حصر وراثت	۴۱۵۵	
۸	طلاق خط	۷۴۳	
۹	مثنی خط	۹۴۸	
۱۰	قباله دولتی	۸۲	
۱۱	اصلاح خط	۱۳۶۹	
۱۲	ابراء خط	۱۶۷۱	
۱۳	ترکه خط	۲۱۸	
۱۴	رسید خط	۳۱۰	
۱۵	نفقة خط	۱۶۶	
۱۶	قيم خط	۱۰۳	
۱۷	قرارداد خط	۱۰۱	
۱۸	حجت خط	۱۰۵	
۱۹	رضایت خط	۱۷۶	
۲۰	خلع خط	۲۶۶	
۲۳	تضمين خط	۲۸۷	
۲۴	زوجيت خط	۲۶۱۴	
۲۵	لاجایدادی خط	۶۷۰	
۲۸	اجاره خط	۲۸	
مجموع کل			۱۵۲۶۸۴

قسمت پنجم: گزارش اجرآت و فعالیت های رياست عمومی دارالإنشاء شورای عالي ستره محکمه:
 رياست دارالإنشاء شورای عالي مقام ستره محکمه در

اقتضائی به ریاست عمومی تفتیش قضائی زون مرکز راجع گردیده بود که از جمله (۱۶۲) قضیه آنها بررسی و گزارشات شان به مقام عالی ستره محکمه ا.ا.ا رائه گردید و به تعداد (۱۶) قطعه عریضه اقتضائی دیگر تحت کار این ریاست قرار دارد.

تفتیش عادی: در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۵۱۷) دواوین و محاکم کشور که از جمله به تعداد (۸۱) دواوین محاکم م Rafعه، (۱۱۶) دواوین محاکم شهری، (۲۹۰) محاکم ابتدائیه ولسوالی و (۳۰) آمریت های وثایق و مخزن اجرآت شان از طرف مفتشین قضائی ریاست عمومی تفتیش قضائی به طور دقیق و همه جانبه بررسی شده و نتیجه آن به مقام محترم ستره محکمه ا.ا.ا رائه گردید.

اجرآت متفرقه مفتشین ریاست عمومی تفتیش قضائی زون مرکز:

مفتشین ریاست عمومی تفتیش قضائی علاوه بر وظایف اصلی خویش طبق هدایت مقام عالی ستره محکمه ا.ا.ا وظایف ذیل را انجام داده است:

اخذ امتحان ظرفیتی از (۹۰۰) تن منسوبین قضائی که شامل قضات، مفتی ها و محررین قضائی می شود و همچنان مفتشین تفتیش قضائی این ریاست در تفتیش عادی شان از محابس (۲۴) ولایت مربوطه خویش به استثنائی محابس و توقیف خانه های ولایات کابل و بغلان بازدید نمودند که به تعداد (۴۴۳۹) محبوس در زندان های (۲۲) ولایت موجود بوده و با هر کدام آنها ملاقات نموده و به مشکلات آنها در زندان رسیده گی صورت گرفته است. همچنان مفتشین این ریاست به اساس هدایت مقام محترم ستره محکمه غرض بررسی یک سلسله موضوعات به بعضی از ولایات سفر های نموده اند.

گزارش اجرآت ریاست عمومی تفتیش قضائی معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار):

مفتشین ریاست عمومی تفتیش قضائی معاونیت قضائی زون جنوب غرب (کندھار) در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش در بررسی های تفتیشی عادی شان از دواوین محاکم

در بخش تنافع صلاحیت:

در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۷۷) مورد تنافع صلاحیت از مراجع مختلف به این بخش واصل گردیده بود که در مورد اجرآت لازم صورت گرفت.

محاکمه قضات:

در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۹) قضیه تخلفات قضات به این ریاست رسیده بود که در مورد هر کدام آن اجرآت لازم صورت گرفت.

قسمت ششم: گزارش اجرآت ریاست های عمومی تفتیش قضائی در بخش نظارت از اجرآت و فعالیت های محاکم؛ نظارت از فعالیت محاکم در نظام قضائی امارت اسلامی افغانستان به شیوه های ذیل تحقق می پذیرد: یکی نظارت محکمه فوقانی از محکمه تحتانی در حین بررسی قضایی که بالای آن اعتراض صورت میگیرد و طریق دیگر بررسی فعالیت محاکم از سلسله تفتیش اجرآت قضایی و اداری محاکم کشور است که بوسیله مفتشین قضایی ریاست های عمومی تفتیش قضایی صورت می گیرد.

تفتیش به دونوع است:

الف:- تفتیش اقتضائی که بالا اثر شکایت اصحاب دعوی

از نحوه اجرآت محاکم بعمل میاید:

ب:- تفتیش نوبتی یا عادی است که در هر ربع و یا سال

یک بار صورت میگیرد:

گزارش اجرآت ریاست عمومی تفتیش قضائی زون مرکز :

ولایات که از طرف مفتشین ریاست عمومی تفتیش قضائی زون مرکز طی سال ۱۴۰۱ هـ. ش اجرآت شان نظارت و ارزیابی گردید (کابل، بلخ، ننگرهار، بدخشان، تخار، کندز، بغلان، سمنگان، فاریاب، جوزجان، سرپل، پروان، کاپیسا، پنجشیر، لوگر، لغمان، وردک، غزنی، پکتیا، پکتیکا، نورستان، خوست و بامیان) بود که اجرآت شان قرار ذیل بیان میگردد:

تفتیش اقتضائی: در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۱۷۸) قطعه عرایض اقتضائی غرض بررسی و تفتش

که در نتیجه قرار ذیل نظر تدقیقی ابراز شده است:
این نظریات و موضوعات متذکرہ بعد از تائید مقام ستره محکمه جهت تعمیل به مراجع مربوط ابلاغ شده و عده ؓی از نظریات تدقیقی بنابر اینکه حایز جنبه عام بود بمنظور توحید مرافق قضائی به عموم محاکم طور متداول مآل تعمیم شده است.

همچنان طی سال ۱۴۰۱ در موارد ذیل نیز کار صورت گرفته است.

در بخش قوانین و لوایح:

طرز العمل نظارت و ارزیابی از برنامه های قوه قضائیه ذریعه نامه (۲۸۵) مورخ ۱۴۴۳/۱۲/۲۱ هـ ق به این ریاست مواصلت نموده بود که بعد از ترتیب و تنظیم جهت تصویب شورای عالی ذریعه نامه (۱۸۶) مورخ ۱۴۴۴/۳/۶ به ریاست محترم دارالانشاء ارسال گردیده است.

رئیس و اعضای کمیته وثایق ذریعه مکتوب شماره (۲۰۵) مورخ ۱۴۴۴/۴/۲ هـ ق به معاونیت محترم اداری قوه قضائیه ارسال گردیده است.

چهار نوع اوراق که عبارت اند از: (ورق فیصله، ورق جلب، ورق ابلاغ و ورق عرض به زبان های دری و پشتونی) ترتیب و جهت غور مجدد به معاونیت محترم اداری قوه قضائیه، به معاونیت محترم نظامی ستره محکمه و به دیوان محترم امنیت عامه ستره محکمه ارسال گردیده است.

بازنگری مجدد مقرره ها و طرز العمل های مرتبط به قوه قضائیه طبق فرمان امیرالمؤمنین حفظه الله به دیوان ها و ریاست های مرکزی ستره محکمه ارسال گردیده است.
بیست نوع وثایق که عبارت اند از: (وثیقه وکالت خط بالاقرار، وثیقه وکالت خط بالشهود، وثیقه طلاق نامه، وثیقه ضمانت خط، وثیقه ضمانت خط قرارداد، وثیقه حجت قرض حسن، وثیقه حجت دین، وثیقه تمییک خط، وثیقه اصلاح خط، وثیقه اجاره خط، وثیقه ابراء خط، وثیقه حصر وراثت، وثیقه نفقة خط، وثیقه وصیت خط، وثیقه وصایت خط، وثیقه ایصاء خط، وثیقه تقسیم خط،

مرافعه، دواوین محاکم ابتدائیه شهری و محاکم ابتدائیه ولسوالی های ولایات (کندهار، هلمند، هرات، بادغیس، غور، زابل، نیمروز، دایکندی، ارزگان و فراه) باز دید به عمل آوردند که در نتیجه بررسی همه جانبی مفتشین مذکور تعداد زیاد از دیوان های محاکم مرافعه، دیوانهای محاکم ابتدائیه شهری و محاکم ابتدائیه ولسوالی ها اجرآت شان بهتر بوده و عده دیگر از محاکم اجرآت شان ضعیف تر بررسی گردیده که نتیجه این تفتيشی با مقام محترم ستره محکمه شریک گردید.

مفتشین تفتيش قضائی این ریاست بر علاوه تفتيش عادی شان از محابس (۱۰) ولایت مربوطه خويش بازديد به عمل آورده و با هر کدام از زندانيان ملاقات نموده و مشکلات موجوده آنها را با مقام محترم معاونیت قضائی زون جنوب غرب شریک ساخته اند.

همچنان مفتشین ریاست قضائی زون جنوب غرب به اساس هدایت مقام محترم معاونیت قضائی زون جنوب غرب غرض بررسی یک سلسه موضوعات به بعضی ولایات سفر نموده اند.

قسمت هفتم: گزارش اجرآت ریاست عمومی تدقیق و مطالعات در بخش رسیدگی به استهدآت، تدقیق اسناد تقنینی و تدقیق دوسیه ها:

در جریان سال ۱۴۰۱ هـ ش جمعاً به تعداد (۱۱۰) موضوع مورد غور و تدقیق قرار گرفته

ابرازنظر بر استهدآت جزائی.....	(۱۷۵) موضوع
ابرازنظر بر استهدآت مدنی	(۳۶۶) موضوع
ابراز نظر در مسائل امنیت عاموی.....	(۸) موضوع
غور وابرازنظر درامور وثایق و ثبت اسناد.....	(۱۰۳) موضوع
ابراز نظر روی گزارشات تفتيش قضائي	(۱۳) موضوع
ابراز نظر روی فتوای ریاست دارالافتاء.....	(۹۶) موضوع
ابراز نظر درمسائل و موضوعات متفرقه.....	(۲۸۸) موضوع
موضوعات مستردی	(۲۶) موضوع
مکتوبی	(۲۰) موضوع
حفظ	(۲) موضوع
یادداشت	(۴) موضوع
شفاهی	(۱) موضوع

قباله شرعی، وثیقه نکاح خط و وثیقه اقرار خط). بعد از ترتیب جهت غور مجدد به معاونیت محترم اداری قوه قضائیه، معاونیت محترم نظامی ستره محکمه و دیوان محترم امنیت عامه ستره محکمه ارسال گردید.

رهنمود اقامه دعوی و قضایای جزائی ذریعه مکتوب شماره (۲۴۳) و رهنمود ارتقاء ظرفیت کارکنان اداری قوه قضائیه ذریعه مکتوب (۲۴۷) ترتیب و بریاست های دارالانشاء و منابع بشری ارسال گردید.

تعیین نماینده ها پیرامون بازنگری طرز العمل ها و مقرره های ادارات، انفکاک مؤقت کارمندان و تعدیل قانون مبارزه با فساد اداری به وزارت محترم عدیله و اداره امور ارسال و معرفی گردیده است.

طبع استناد و وثایق ونهائی سازی قیمت قباله شرعی، نکاح خط و نمونه مجموعه وثایق به زبان های پشت و دری ذریعه مکتوب شماره (۳۱۲) مؤخر ۱۴۴۴/۶/۹ ق به ریاست مالی و اداری ارسال گردیده است.

در رابطه به غور و بازنگری قانون طرز تحصیل حقوق و طرز العمل های ادارات حقوق به ریاست دفتر مقام، معاونیت قضائی، معاونیت اداری، ریاست عالی تمیز مرکز و ریاست دارالانشاء یک یک کاپی ضم نامه ارسال گردیده است.

۱۰- طی مراحل هژده نوع مقرره ها و طرز العمل های مرتبه ستره محکمه، بعد از ترتیب و تنظیم طبق فرمان شماره (۹) مؤخر ۱۴۴۴/۳/۲۸ هـ ق امیرالمؤمنین حفظہ الله، ذریعه نامه شماره (۳۳۳) مؤخر ۱۴۴۴/۷/۱۰ هـ ق به وزارت عدیله ارسال گردیده است.

۱۱- کتاب ثبت نکاح خط و کتاب ثبت وثایق غرض چاپ ذریعه نامه شماره (۲۳۶) مؤخر ۱۴۴۴/۷/۱۶ هـ ق به ریاست عمومی مالی و اداری ارسال گردیده است.

۱۲- جلد رهنمود وثایق، (۳۲) جلد اوراق فیصله شرعی، جلب و ابلاغ به زبان های دری و پشتوجهت توزیع به محاکم امارت اسلامی، ذریعه نامه شماره (۳۴۵) مؤخر ۱۴۴۴/۸/۹ هـ ق به ریاست مالی و اداری ارسال

گردیده است.

۱۳- جهت بازنگری قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه، مقرره ها و طرز العمل ها مربوط به ستره محکمه ذریعه نامه شماره (۳۵۹) مؤخر ۱۴۴۴/۸/۲۰ هـ ق از وزارت عدیله نماینده مطالبه گردید.

۱۴- قانون طرز تحصیل حقوق بعد از بازنگری غرض طی مراحل قانونی ذریعه نامه شماره (۳۶۱) مؤخر ۱۴۴۴/۸/۲۸ هـ ق به وزارت عدیله ارسال گردید.

در بخش تنظیم تحلیل فیصله ها و قرار های محاکم: به تأسی از هدایت تصویب شماره (۴۷) مؤخر ۱۴۴۴/۹/۵ هـ ق در رابطه به تحریر مجموعه رهنمودی فیصله ها و قرار های محاکم که با استفاده از آن تحریر فیصله ها و قرار در محاکم به گونه ساده و بدون خلا و نواقص تحریر گردد، مدققین قضائی ریاست عمومی تدقیق ومطالعات روی آن کار نمود، بعداً محترم شیخ محمد قاسم راسخ معاون قضائی ستره محکمه، محترم شیخ عبدالمالک حقانی معاون اداری ستره محکمه، محترم مفتی عتیق الله رئیس دیوان جزاء محترم مفتی عبدالرشید رئیس دارالانشاء، محترم مفتی ابراهیم جان رئیس عمومی تفتیش قضائی و مفتی عبدالرحمن غزنوی رئیس تعليمات قضائی طور علیحده بازنگری نموده و ملاحظات خویش را در آن درج نمایند.

بناءً به اساس هدایت فوق الذکر، مدققین قضائی ریاست عمومی تدقیق و مطالعات کتاب رهنمود فیصله های قطعی، نهائی و قرار های قضائی مشتمل بر (۴۱) فیصله و (۲) قرار را ترتیب نموده و غرض غور بیشتر ذریعه نامه های شماره ۱۳۸ الی ۱۲۳ مؤخر ۱۴۴۴/۹/۲۱ هـ ق به معاونیت محترم قضائی، معاونیت اداری، ریاست دیوان جزا، ریاست عمومی تفتیش قضائی، ریاست دارالانشاء و ریاست تعليمات قضائی زون مرکز ارسال گردید.

بخش دوم فعالیت های اداری

- به تعداد (۳۶۴۶) قطعه مکاتیب بعد از تعین شعبه به مرجعه مربوط ارسال گردید.

به تعداد (۴۰۰۰) قطع مکاتیب و دوسيه ها بخش استهداء، تجدید نظر، تفویض صلاحیت، تبدیل محکمه و هدایت طلب از تمامی محاکم کشور عنوانی مقام عالی ستره محکمه موافق ورزیده بود که بعد از اخذ هدایت مقام ستره محکمه به مرجع مربوط آن اصدار گردید.

۳- در بخش آرشیف:

- در جریان سال ۱۴۰۱ هـ.ش به تعداد (۴۴۹۴۲) قطعه مکاتیب و پارسل ها از ادارات بیرونی موافق ورزیده بود که بعداً به ریاست های داخلی ستره محکمه تسلیم داده شد.

- به تعداد (۵۴۳۵) قطعه مکاتیب و پارسل ها غرض اجرآت به دیوان جزا، ریاست دارالإنشاء، و ریاست عمومی مالی و اداری مقام ستره محکمه ارسال گردیده است.

- به تعداد (۳۳۵۵۴) قطعه مکاتیب و پارسل ها غرض اجرآت لازم به دواوین، مدنی، تجاری، امنیت عامه، جرایم منسوبین نظامی، و معاونیت قضائی ستره محکمه و سایر ارگانها ارسال گردیده است.

- به تعداد (۸۲۱۲) قطعه مکاتیب غرض اجرآت لازم به ریاست های داخلی مقام ستره محکمه ارسال گردیده است.

- به تعداد (۲۲۲۳۴) قطعه مکاتیب و پارسل ها به محاکم مرافعه مرکز و ولایات ارسال گردیده است.

الف: بخش مخزن:

به تعداد (۵۱۹) قطعه مکاتیب و پارسل ها که شامل وثائق مختلف النوع و معلومات درباره قبله جات موافق ورزیده بود صادره واردہ گردیده به مراجع مربوط ارسال شده است.

ب: بخش حفظیه:

به تعداد (۱۳۴۳) کارتون و بوری که حاوی دوسيه جات،

قسمت اول: در عرصه عرایض و احکام ها (ریاست تحریرات مقام) در بخش عارضین:

در جریان سال ۱۴۰۱ هجری شمسی به تعداد (۴۱۶۵) عرایضه مراجعین بعد از کسب هدایت مقام محترم ستره محکمه در کتاب مربوط ثبت و به صاحبان عرایضه سپرده شد و هکذا در حصه (۹۶۵) قطعه مکاتیب و مراسلات رسمی واصله مطابق هدایت مقام عالی ستره محکمه اجرآت لازم به عمل آمده است.

۲- در بخش اسناد و ارتباط:

- در جریان سال ۱۴۰۱ هجری شمسی به تعداد (۸۷۲۲) قطعه مکاتیب عنوانی مقام عالی ستره محکمه در موضوعات متفاوت از وزارت خانه ها، ادارت دولتی، کمیسیون ها و محاکم (۳۴) ولایت موافق نموده که بعد از اخذ هدایت مقام ستره محکمه غرض اجرآت بعدی به مراجع مربوط آن اصدار گردید.

- به تعداد (۱۵) قطعه فرامین دفتر مقام عالی امارت اسلامی موافق ورزیده بود که بعد از اخذ هدایت مقام ستره محکمه به معاونیت اداری غرض اجرآت مقتضی اصدار گردیده است.

- به تعداد (۳۲) قطعه مصوبات کابینه ریاست وزراء موافق ورزیده بود که بعد از اخذ هدایت مقام ستره محکمه به دفتر مربوط غرض اجرآت مقتضی اصدار گردیده است.

- به تعداد (۲۰) قطعه پیشنهادات موضوع اداری ستره محکمه غرض اعطاء منظوری به مقام عالی ریاست وزراء امارت اسلامی افغانستان اصدار و تقدیم گردیده است.

ارتقای ظرفیت قضائی و مسلکی روسا، مفتی ها و محررین قضائی محاکم ولایات (کندهار، هلمند، هرات، بادغیس، غور، زابل، نیمروز، دایکندی، ارزگان و فراه) و بخش مرکزی این معاونیت دایر نموده اند.

همچنان طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش به تعداد (۱۲۶) دوسيه به مستشاران اين رياست در مرحله تميز مواصلت ورزیده بود که از جمله (۹۴) قضيه نقض (۲۲) قضие تائيد و

(۱۰) قضيه ديگر آن ذريعه مكتوب مسترد گردیده است و در جريان همین سال (۳) فرمان اميرالمؤمنين حفظه الله و به تعداد (۱۸) متحدمالمال که از جانب مقام ستره محکمه مواصلت ورزیده بود تطبیق گردید.

قسمت سوم: در عرصه فعالیت های نشراتی و ارتباط خارجه (رياست نشرات و ارتباط خارجه)

ستره محکمه امارت اسلامی افغانستان به منظور آگاهی قضاط از امور قضایی و تعمیم فعالیت قوه قضائیه برای اینکه مردم از آن آگاه شوند، مجله ماهوار علمی قضا را که در بخش های حقوقی، قضایی منتشر میشود و نیز جريده میزان را که در هر ده روز یکبار مسائل کاری را به زبان های ملی کشور انتشار می دهد تا از فعالیت های که در عرصه های مختلف قضایی صورت می گیرد اطلاع حاصل نمایند. جزئيات فعالیت در هر مورد ذیلاً ارائه میشود.

۱- در بخش فعالیت های فرهنگی و مطبوعاتی:

- در جريان سال ۱۴۰۱ هـ. ش گزارش های رياست های محاکم مرافعه، رياست های مرکزی، و متحدمالمال های رياست دارالانشاء شورای عالي ستنه محکمه در (۲۵) شماره جريده میزان به زبان های پشتو و دری تحت نام اخبار میزان به نشر رسیده است.

- پوشش برنامه تطبیق جزا های تعزیری و جاري نمودن حدود توسط شیوخ کرام بالای مجرمین در محکمه ابتدائيه ولايت کابل.

- به تعداد (۳۷۸) صفحه موضوعات مهم که در رسانه

کتب صادر و وارد، دفتر استخدامی، فيصله ها و قرار ها و سایر موارد غرض حفظ مواصلت ورزیده بود بعد از اخذ صادره و وارد حفظ گردید

قسمت دوم: در عرصه معارف قضائی (رياست های تعليمات قضائی زون مرکز و زون جنوب غرب (کندهار).

الف: گزارش اجرآت کاري رياست تعليمات قضائي زون مرکز:

- در جريان سال ۱۴۰۱ هـ. ش رياست تعليمات قضائي زون مرکز سمینار ها و ورکشابل های علمی و آموزشی مضامين مختلف را به منظور ارتقای ظرفیت قضائی و مسلکی برای (۱۹۱۹) تن روسا، مفتی ها و محررین قضائی رياست های قضائی مرکزی و محاکم ولایات (کابل، بلخ، ننگرهار، بدخشان، تخار، کندز، بغلان، سمنگان، فارياب، جوزجان، سرپل، پروان، کاپيسا، پنجشیر، لوگر، لغمان، وردک، غزنی، پکتیا، پکتیکا، نورستان، خوست و بامیان) دایر نموده اند.

- تدوير برنامه نامه آموزشی به منظور ارتقای ظرفیت کارمندان رياست تعليمات قضائي زون مرکز و تدریس زبان انگلیسی، عربی و کمپیوترا برای مدت (۱۰) روز طبق تقسیم اوقات معین در تالار رياست تعليمات قضائي.

- ترتیب مسوده مقرره ستاز محررین و ارسال آن به رياست تدقیق و مطالعات.

- تدوير دو جلسه طبق هدایت مقام عالي ستنه محکمه با قضاط محترم محاکم نظامی (۸) زون و محاکم مرافعه ولايت کابل در تالار عمومی رياست تعليمات قضائي زون مرکز به به تاریخ های جداگانه به مدت دو روز.

ب: گزارش اجرآت رياست تعليمات قضائي معاونیت قضائي زون جنوب غرب (کندهار):

در جريان سال ۱۴۰۱ هـ. ش رياست تعليمات قضائي معاونیت قضائي زون جنوب غرب (کندهار) به تعداد (۶) برنامه های آموزشی مضامين مختلف را به منظور

های داخلی و خارجی نشر و بعد از بلوتن و دیزاین به ها برای ریاست عمومی دارالانشاء، معاونیت اداری، اداره ستره محکمه تسلیم داده شد.

- دیزاین و توزیع کارت موتر برای مسولین ستره محکمه و محاکم ولایات.
- دیزاین کارتهای مشمولین سیمینار های قضائی ریاست تعليمات قضائی زون مرکزی و فعال نمودند سوند سیستم تالار آن ریاست.
- ترتیب ویدیو و راپور رویت هلال و نشر آن از طریق رسانه های جمعی کشور و ترتیب و دیزاین ویدیوی و تصویری اقوال قاضی القضاط و رئیس ستره محکمه در چهار زبان و نشر آن از طریق ویب سایت و تویتر ستره محکمه.

در بخش تحکیم روابط بین المللی قوه قضائیه (ارتباط خارجه)

در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد سه جلسه مقامات ستره محکمه ۱.۱.۱ با نمایندگی دفتر یوناما، مسولین سیاسی سفارت جاپان مقیم کابل و سفارت اندونیزیا به هدف جلب و جذب کمک های مادی و معنوی و به منظور رفع کمبودات و مشکلات دفاتر اداری و قضائی ستره محکمه و سایر محاکم ولایات هماهنگی و تدویر گردید.

هماهنگی و تبادل مکاتب با ریاست عمومی پاسپورت وزارت امور داخله راجع به چگونگی اجرآت پاسپورت های سیاحتی برای قضاط و کارمندان اداری قوه قضائیه صورت گرفته که در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۹۱) قطعه مکتوب پاسپورت سیاحتی برای قضاط و کارمندان اداری نظر به درخواست های آنها به ریاست عمومی پاسپورت صادر گردید

به تعداد (۷۹۳) قطعه مکاتیب پیرامون موضوعات مختلف وارد و صادر گردیده است.

قسمت چهارم: صدور فتاوای شرعی (ریاست دارالافتاء)

در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش به تعداد (۷۹۸) جلد دوسيه های (تجارتی، حقوقی و جزائی از مراجع مختلف به اين

در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش کتابخانه قضاء روزانه ۶ الی ۷ تن از منسوبيين قضائي و اداري را جهت مطالعه ميپذيرد و به تعداد (۱۶۷۱) عنوان کتاب برای مطالعه در اختیار قضاط و کارمندان اداری قرار گرفته و به تعداد (۲۰۰) کتب در دیتابیس کتاب خانه نیز ثبت گردید. در این جریان به تعداد (۳۳۵) جلد کتب مختلف، اصولنامه و لایحه محاکم به اساس هدایت مقام ستره محکمه به محاکم ولایات توزیع و در رستای حفظ و مراقبت از کتاب ها به تعداد (۱۲۵) جلد کتب صحافت گردید.

در بخش طباعتی و نشراتی:

در بخش فعالیتهای طباعتی و نشراتی باید گفت که در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش نظارت به موقع از توزیع (۲۵) شماره جريده ميزان ارگان نشراتی ستره محکمه که جمله (۲۵۰۰۰) نسخه می شود به (تمام ادارات محاکم مرکزی و ولایتی، ریاست های نشراتی وزارت خانه ها، اداره امور، پوهنتون کابل اکادمی علوم، لوی خارنوالی، ریاست حقوق کابل، و ریاست های عدليه وزارت محترم عدليه) توزیع گردید، چاپ و صحافت (۳۷۵۶) جلد دفاتر سوانح منسوبيين ستره محکمه، توزیع کتب و اصول نامه

در بخش کتابخانه قضاء:

در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش کتابخانه قضاء روزانه ۶ الی ۷ تن از منسوبيين قضائي و اداري را جهت مطالعه ميپذيرد و به تعداد (۱۶۷۱) عنوان کتاب برای مطالعه در اختیار قضاط و کارمندان اداری قرار گرفته و به تعداد (۲۰۰) کتب در دیتابیس کتاب خانه نیز ثبت گردید. در این جریان به تعداد (۳۳۵) جلد کتب مختلف، اصولنامه و لایحه محاکم به اساس هدایت مقام ستره محکمه به محاکم ولایات توزیع و در رستای حفظ و مراقبت از کتاب ها به تعداد (۱۲۵) جلد کتب صحافت گردید.

در بخش طباعتی و نشراتی:

در بخش فعالیتهای طباعتی و نشراتی باید گفت که در جریان سال ۱۴۰۱ هـ. ش نظارت به موقع از توزیع (۲۵) شماره جريده ميزان ارگان نشراتی ستره محکمه که جمله (۲۵۰۰۰) نسخه می شود به (تمام ادارات محاکم مرکزی و ولایتی، ریاست های نشراتی وزارت خانه ها، اداره امور، پوهنتون کابل اکادمی علوم، لوی خارنوالی، ریاست حقوق کابل، و ریاست های عدليه وزارت محترم عدليه) توزیع گردید، چاپ و صحافت (۳۷۵۶) جلد دفاتر سوانح منسوبيين ستره محکمه، توزیع کتب و اصول نامه

ریاست مواصلت ورزیده بود که از جمله در خصوص علماء کرام.

تهیه و ترتیب پیشنهادات عزل، انفکاک و انفصل (۱۹۰) تن قضاط محکم کشور.

تهیه و ترتیب پیشنهادات راجع به تقرر (۱۰۱) تن کارمندان اداری غرض اعطای منظوری عنوانی مقام محترم عالی ستره محکمه.

تهیه و ترتیب فورمه پ ۲ ها برای (۷۰۷۷) تن و تکثیر آن به مراجع مربوط و ثبت عنایین آنها در کتاب اندراج. تهیه و ترتیب پیشنهادات راجع به انفکاک یا مستعفی های کارمندان اداری غرض اعطای منظوری.

پیشنهادات عنوانی ریاست مالی و اداری جهت خریداری (۳۰۰) جلد دفاتر استخدامی و (۳۰) جلد کتاب اندراج. ثبت تشکیل سال مالی بسته های کارمندان اداری.

ایجاد دیتابیس (کمپیوتری) غرض سهولت احصائیه گیری در مورد بسته های قضائی، اداری و خدماتی محکم مرکز و ولایات.

تهیه و ترتیب پیشنهاد (۷۹۹) نفری تقرر منسوبيen اداری ریاست عمومی حقوق که اخیراً توسط فرمان مقام امارت اسلامی افغانستان از وزارت عدليه به ستره محکمه مدغم گردید بود.

تقرر و تبدیل (۶) تن کارکنان اداری محکمه مرافعه ولایت کابل

تهیه و ترتیب پیشنهادات تقرر، تبدل، انفکاک، انفصل و مستعفی کارکنان اداری محکم کشور.

در بخش سوانح:

معلومات در مورد تحصیل (۸۲) نفر منسوبيen ستره محکمه از وزارت تحصیلات عالی و تکثیر اسناد آنها. ترتیب دفتر سوانح به تعداد (۸۶) جلد.

ارسال دفاتر سوانح به ادارات مختلف به تعداد (۹۴) جلد.

مطلوبه دفتر سوانح به تعداد (۶۶) جلد از ادارات مختلف.

(۷۵۵) دوسيه فتاوی شرعی صادر شده و در مورد (۳) دوسيه از طرف محکمه خاص ولايت کابل اين ریاست فيصله صورت گرفته است و قابل ياد آوري است که به تعداد (۴۰) دوسيه ديگر در محکمه خاص ولايت کابل تحت کار می باشد.

در اين مدت دو نفر از اتباع خارجي بعد از مراجعه به اين ریاست به دين مقدس اسلام مشرف گردیده اند. ترتیب طرزالعمل فعالیت هاي ریاست دارالافتاء و طرزالعمل کميته هلال رویت.

قسمت پنجم: امور ذاتی قضاط و منسوبيen اداری و ارتقای ظرفیت و ارزیابی اجرآات (ریاست عمومی منابع بشری)

ریاست عمومی منابع بشری طی سال ۱۴۰۱ هـ. ش در دو بخش جداگانه (استخدام و سوانح و ارتقای ظرفیت و ارزیابی اجرآات) بخارط ارتقای ظرفیت کاري، تقرر و تبدل قضاط و منسوبيen اداری قوه قضائيه، اصل شایستگی، تخصص و اهلیت مدنظر گرفته شده و به اين منظور کميته تعینات قضائي و اداري تحت نظر شورایعالی ستره محکمه فعال بوده است. فعالیت هاي ذيل را انجام داده است.

الف: در بخش هاي استخدام و سوانح (ریاست استخدام و سوانح):

ریاست استخدام و سوانح در سال ۱۴۰۱ هـ. ش در بخش هاي مختلف اجرآات ذيل را انجام داده است:

در بخش استخدام:
تهیه و ترتیب (۶) قطعه پیشنهادات راجع به تقرر علماء کرام در بسته های رؤسأe و قضاط محکم کشور.

تهیه و ترتیب فورمه پ ۲ برای (۱۹۲۲) تن علماء کرام بعد از صدور غرض اخبار به محل وظایف شان. همچنان

معامله نمودن فورم پ ۲ ها در کتاب اندراج. ترتیب و تنظیم دفاتر استخدامی برای (۱۹۲۲) تن از

رسیده گی به تعداد (۵۶۹۲) قطعه مکاتیب وارد و در ارتباط به ساختار و اصلاح تشکیل با رهنمود مقام عالی قوه قضائیه، کمیته با صلاحیت ایجاد و کمیته صادره.

ثبت و راجستر نمودن (۱۵۳۰) جلد دفتر سوانح درسیستم مذکور تشکیل سال ۱۴۰۱ را مورد غور و بررسی قرار داد. همچنان به پیشنهادات ریاست های مرکزی و ولایتی در دیتابیس

ثبت و ارجستر نمودن دفاتر سوانح کارکنان خدماتی به رابطه به تشکیلات تصامیم مهم گرفته شد.

تعداد (۱۳) جلد در دیتابیس ترتیب و تنظیم ساختار دیتابیس تشکیلاتی بسته های قضائی، اداری و خدماتی که جمعاً به تعداد (۶۸۳۰)

معامله نمودن (۵۴۶) قطعه مکاتیب و فورمه پ ۲ های بست میشود از بابت سال ۱۴۰۲ ترتیب غرض منظوری مختلف النوع به دفاتر سوانح.

اندرج نمودن دفاتر سوانح قضائی، اداری و خدماتی به تعداد (۱۹۲۰) جلد دفتر.

به تأسی از فرمان امیر المؤمنین حفظه الله ریاست عمومی حقوق وزارت عدله در تشکیل سال ۱۴۰۲ مالی

قوه قضائیه مدغم گردید.

درج شهرت (۵۸۶) تن از منسوبین قضائی، اداری و خدماتی در دفتر حاضری.

در بخش دیتابیس:

درج و ثبت (۴۰۵) دفتر سوانح قلمی قضات به دیتابیس.

درج و ثبت (۷۷۵) قطعه فورمه پ ۲ های متفرقه جدیدالتقری تبدیلی و انفکاک قضایی قضات در دیتابیس.

درج و ثبت اوراق پ ۲ های تقرری بخش اداری ولايات مختلف در دیتابیس.

درج و ثبت اوراق ارتقاء قدم، درجه تحصیل، پ ۲ های انفکاک و انفصل به تعداد (۴۶۰) قطعه در دیتابیس.

ترتیب و دیزاین کارت های هویت منسوبین ستره محکمه در پنج کنگوری برویت طرز العمل.

چاپ و توزیع (۹۵۳) قطعه کارت هویت قضات، کارکنان اداری و کارمند خدماتی مرکز و ولايات.

چاپ (۱۰۵) قطعه کارت سیمینار، برای رئسای محکم مرافعه و ابتدائیه مرکز و ولايات.

در بخش تشکیلات و انکشاف اداره:

تمام احکام امیرالمؤمنین حفظه الله و رئيس الوزراء درباره تشکیلات قوه قضائیه امارت اسلامی افغانستان

رسیده گی به تعداد (۳۹۹) قطعه مکاتیب صادره و وارد.

در بخش ارزیابی اجرآت:

کندھار، و ریاست نشرات ستره محکمه غرض گذاشت
به ویب سایت و سایر نشریه های قضائی.
ترتیب جدول نظارتی برای (۱۴۶) تن از کارکنان خدمات
ملکی ریاست های مرکزی ستره محکمه و ریاست
محکمه مرافعه ولایت کابل.
بررسی و تحلیل همه جانبی فورم جات ارزیابی اجرآت
(۲۴۸) تن کارکنان رقابتی مرکزی و ولایتی که شامل
(پلان کاری، فورم ارزیابی اجرآت سالانه و گزارش سالانه
میباشد.
رسیده گی به تعداد (۱۰۰۲) قطعه مکاتیب واردہ و صادرہ.
**قسمت ششم: تنظیم امور پالیسی و پلان (ریاست
پالیسی و پلان)**

ریاست پالیسی و پلان در سال ۱۴۰۱ در بخش های
 مختلف اجرآت ذیل را انجام داده است:

در بخش راپور های احصائیوی:

ارسال (۱۵۴) متحدالمال به محکم مرافعه (۳۴) ولایت،
کشور معاونیت قضائی زون کندھار، ریاست عالی تمیز
زون مرکز و ریاست های مرکزی مقام ستره محکمه،
غرض جمع آوری راپور اجرآت قضائی و اداری ربuar و
سالتمام.

ترتیب گزارش سالتمام سال ۱۴۰۰ هـ. ش از فعالیت های
قضائی و اداری قوه قضائیه ۱.۱.۱ و ارسال آن به وزارت
اطلاعات و فرهنگ غرض نشر و ثبت در کتاب سالنامه
آن وزارت محترم.

ترتیب و تنظیم جداول شش ماهه از فعالیت های قضائی
دیوان های (۱۰) گانه ستره محکمه و محکم (۳۴) ولایت
کشور و ارسال آن بریاست های محترم عمومی منابع
بشری و مالی و اداری.

ترتیب گزارش تفصیلی اجرآت قضائی دیوان های
(۱۰) گانه تمیز ستره محکمه، محکم مرافعه و محکم
ابتداویه کشور به شکل ربuar و ارسال آن به دفتر
محترم مشتابه، اداره امور ریاست وزراء، معاونیت
اداری، معاونیت قضائی زون مرکز، معاونیت قضائی زون

در بخش امور پلان و توحید گزارشات:
گزارشات واصله مصوبات غرض ترتیب گزارشات احکام
و هدایات در فارمت های ارسالی ریاست عمومی اداره
امور ثبت گردید.

ارسال متحدالمال بریاست های مرکزی ستره محکمه
غرض جمع آوری و توحید از فعالیت های انجام شده
شان.

ارائه گزارش از فعالیت های انجام شده ریاست های
مرکزی ستره محکمه به ریاست وزراء امارت اسلامی.
ترتیب پلان مبارزه با فساد اداری و پلان کاری ریاست
پالیسی و پلان سال ۱۴۰۲.

ترتیب و تنظیم گزارش از تطبیق فعالیت های انجام
یافته پلان کاری سالانه ریاست پالیسی و پلان بابت
ربع (اول، دوم، سوم و چهارم) سال ۱۴۰۱ و ارسال آن به
معاونیت ها و ریاست های مربوطه.

مطلوبه گزارش از پلان عمل پول شویی و تمویل تروریزم
از اداره لوى خارنوالی.

ارسال مکاتیب مختلف النوع به بخش های مختلف
ستره محکمه و ارگانهای مربوطه.

جمع آوری و توحید نمودن فعالیت های پلانی ریاست
های مرکزی از بابت ترتیب پلان مبارزه با فساد اداری.

در امور توسعه پالیسی ها:

ترتیب سه مسوده با اعضای کمیته (مسوده نظارت و ارزیابی از برنامه ها، پالیسی ارتقاء ظرفیت و ارزیابی اجرآت، طرزالعمل تنظیم امور طعام خانه) و ارسال آن به ریاست عمومی تدقیق و مطالعات جهت تصویب. جمع آوری راپور حاضری محاکم ۳۴ ولایت کشور، طور ماهوار توحید و ارسال آن به ریاست های مربوطه. جمع آوری (دسترسی زنان به حق میراث و مالکیت) از محاکم (۳۴) ولایت کشور به طور ربuar و اخبار آن به مراجع مربوطه.

هماهنگی و همکاری با ریاست های تحریرات محاکم مطابق هدایت عندالموقع.

رسیده گی به تعداد (۵۴۰) قطعه مکاتیب وارد و صادره. در بخش نظارت و ارزیابی از برنامه ها و پروژه ها: ترتیب کانسیپت نوت وزارت مالیه از بابت سال ۱۴۰۱ در رابطه به پروژه های انکشافی این اداره در قید (۲۸) ورق و ارسال آن به وزارت مربوطه.

ترتیب گزارش در رابطه به تحلیل پالیسی ها، استراتیژی ها و برنامه های اقتصادی دولت، تطبیق پروژه های انکشافی و سه سال آینده این اداره و ارسال آن به وزارت مربوطه.

ترتیب و تنظیم طرزالعمل نظارت و ارزیابی و ارسال آن به ریاست مربوطه.

نظارت و ارزیابی از فعالیت های انجام یافته ریاست پالیسی و پلان و اشتراک در جمع عضو هیئت که از جانب مقام عالی ستره محکمه جهت بررسی و رسیده گی به دوسیه های زندانیان بی سرنوشت و قابل عفو در ولایات.

نظارت از تطبیق حکم شماره (۳۶۸) مؤرخ ۱۴۴۴/۶/۵ عالیقدار امیرالمؤمنین حفظه الله در رابطه به پیرامون توزیع ۱۶ جریب زمین در ولایت هرات برای منسوبین اداری و قضائی.

همکاری در ترتیب پلان استراتیژیک سه ساله قوه قضائیه در همکاری با کمیته تعین شده توسط مقام عالی ستره محکمه.

در عرصه ثبت سیستم قضایا:

به تعداد (۷۰۴۲۳) قضیه در بانک معلوماتی سیستم و اکسل شیت در بخش های حقوقی و جزائی در مرکز و ولایت در مراحل ابتدائیه، مراجعته و تمیز ثبت گردیده است.

مطابق مقرره سیستم ثبت قضایا از طرف کارکنان سیستم ثبت قضایا به اشخاص حقیقی و حکمی به تعداد (۳۵۶) معلومات در مورد قضایای شان داده شده.

دایر نمودن (۲) جلسه فوق العاده که در آن آمر سیستم ثبت قضایا اشتراک ورزیده است.

طرح و ایجاد برای بازپس گیری سیستم جدید.

ترتیب اکسل شیت و خانه پوری فورمeh های حقوقی محاکم ابتدائیه.

ترتیب گزارش از فعالیت های سیستم طی سال ۱۴۰۱ و تقديم آن مقام ستره محکمه.

در عرصه فعالیت های کارشناس:

ترتیب پلان کاری یکساله ریاست پالیسی و پلان.

ترتیب گزارش از تطبیق (۵۲) قطعه مکتوب احکام امیر المؤمنین حفظه الله و ارسال آن به ارگانها مربوطه.

شرکت در کمیته ترتیب مسوده طرزالعمل نظارت و ارزیابی از برنامه ها، مسوده پالیسی ارتقاء ظرفیت کارکنان قوه قضائیه و مسوده طرزالعمل تنظیم امور طعام خانه.

ترتیب طرزالعمل ریاست پالیسی و پلان و ارسال آن به ریاست تدقیق و مطالعات.

اشتراک در جلسات متعدد پلان استراتیژیک سه ساله قوه قضائیه، جلسات اداری و جلسات کمیته های تدوین شده.

ارایه نظر مسلکی در ترتیب راپور های ربuar بریاست

های مرکزی ستره محکمه.

محترم عزیزی بانک.
ابلاغ مصوبات (۳۸ و ۳۹) کابینه امارت اسلامی به ترتیب و تصفیه فورمه های م ۱۰ حواله های پیشکی از ریاست دارالإنساء و مالی و اداری .
تبییت کارکنان دارای معلولیت که از دو بخش امتیازات وقت و زمان معین آن در سال ۱۴۰۱.

ترتیب و تطبیق راپور قطیعه بودجه عادی و انکشافی سال مالی ۱۴۰۰ و ارسال آن به وزارت محترم مالیه و اداره عالی تفتشی ریاست وزراء .
گزارش از تطبیق مصوبات (۲۴-۲۹-۱۷-۱۱) کابینه امارت اسلامی.

ترتیب فورمه های معاشات و مصارفاتی بودجه عادی و انکشافی به دفتر م ۲۰ کنترول تخصیصات و تصدیق و تصنیف فورمه های م ۳ تدارکاتی اجناس و خدمات در سال ۱۴۰۱ .
قسمت هفتم: در عرصه امور مالی و اداری (ریاست عمومی مالی و اداری)

اجراء و طی مراحل (۷۹۶) قطعه فورم م ۱۶ مصارفتی، (۱۷۷) قطعه م ۱۲ حواله های پیشکی، (۹) قطعه م ۱۳ سفریه قضات و انجینران به غرض سفر به ولایات، (۷۹۶) قطعه مکتوب کور لیتر حواله های مصارفاتی و معاشاتی و (۱۷۵۵) قطعه مکتوب وارد و صادره .
ریاست عمومی مالی و اداری در عرصه فعالیت خویش طی سال ۱۴۰۱ هـ.ش به دو بخش ذیل تقسیم گردیده است.

الف: در بخش امور مالی و حسابی (ریاست امور مالی و حسابی)
ریاست مالی و حسابی در جریان سال ۱۴۰۱ هـ.ش در بخش های مختلف فعالیت های ذیل را انجام داده است:

در بخش بودجه:
طی مراحل معاشات و تهیه کارت های بانکی پرسونل ریاست های حقوق و زارت محترم عدیله که به اساس حکم (۹۳۲) مورخ ۱۴۴۴/۳/۲۸ رهبر امارت اسلامی افغانستان به تشکیل ستره محکمه مددغ گردیده است.

در بخش مالی و حسابی:
اجراء و ترتیب بودجه و تخصیصات معاشات و مصارفات سال مالی ۱۴۰۱ مطابق میکانزم و پروسیجرهای حسابی .
ایجاد برنامه جدید در (chart of account) ستره محکمه برای تخصیصات بودجوی معاونیت قضائی زون کندهار و جدا سازی روند تخصیصات محکمه مرافعه ولایت کابل از مرکز ستره محکمه .
اجراء تخصیص بودجه انکشافی ترمیم تشناب های تعمیر (۴) منزله ستره محکمه و الکترونکی سازی اجرآت بودجوی مرکز و محاکم مرافعه ولایات .

اخذ منظوری اجرای معاشات پرسونل محاکم جدید التاسیس از مقام عالی ریاست وزراء و ترتیب

رسیده گی به حل مشکلات و توزیع معاشات به پرسونل ستره محکمه وقتاً فوقتاً در تفاهم با نمایندگی و مسوولین هئیت بازرگانی اداره عالی تفتشی .

مختلف از اجناس نیاز مندی ریاست های مرکزی ستره محکمه، فرمایش چاپ (۳۶۰۰) جلد وثیقه شرعی (نکاح خط، قباله خط و سایر وثایق شرعی) امارت اسلامی به زبان های دری و پشتون و توزیع آن به محاکم مرافعه (۳۴) ولایت کشور.

در بخش تحصیل عواید:

به تعداد (۶۸) قطعه آویز های بانکی فورم دفتر م ۲۸ ژورنال و ترتیب و ارسال راپور م ۲۷ تحلیل عواید. ترتیب و ارسال راپور م ۲۹ تحصیلات عواید ماهوار بریاست های مربوطه وزارت مالیه. ترتیب و ارسال راپور قطیعه عواید سال ۱۴۰۱ به وزارت محترم مالیه و نظارت از سیستمهای الکترونکی بانکی محاکم.

اجراء (۹۰۸) قطعه مکاتب واردہ و صادرہ و جمع آوری و انتقال مبلغ (۲۲۹۷۵۰۱) افغانی عواید محاکم مرکزی به واردات دولت.

ب: در بخش امور اداری (ریاست امور اداری)

ریاست امور اداری در جریان سال ۱۴۰۱ هـ.ش در بخش های مختلف فعالیت های ذیل را انجام داده است:

در بخش تکنالوژی معلوماتی:

ترمیم و فعال نمودن (۵۰) پایه کمره های امنیتی، کمپیوتر و ماشین های کاپی.

ترمیم و نصب (انستالیشن) ۱۵۰ پایه کمپیوتر های دیسکتاب و لب تاب.

ترمیم و فعال سازی ۲۴ پایه ماشین های کاپی و پرنتر ها.

تهییه مشخصات کمپیوترهای دیسکتاب، لب تاب، پرنترها، ماشین ها کاپی و پرזה جات سایر تجهیزات تکنالوژی به منظور خریداری.

رفع مشکلات دیتابیس آمریت های مرکزی و ولایتی به کمک وزارت مخابرات.

اخذ بک آپ از دیتابیس های آنلاین ستره محکمه.

فورمه های م ۵۰ صلاحیت پولی برای محاکم کشور. در بخش محاسبه جنسی:

در بخش ذخیره جنسی و روغنیات: ترتیب و طی مراحل (۹۹۴) قطعه راپور رسید م ۷ در جمع معتمد مربوطه آن، توزیع (۶۸۳) قطعه تکت تیل پترول، (۱۱۶) قطعه تکت توزیع تیل دیزل (۴۰۵) قطعه تکت توزیع روغنیات (۳۳۲) قطعه توزیع تکت پرזה جات مختلف، (۷۱) قطعه تکت توزیع گاز مایع به طعام خانه ستره محکم، (۱۵۵۲) قطعه تکت های توزیع اجناس خریداری شده به شعبات ستره محکمه، توزیع (۸) عراده موتور های زرهی (۵) عراده موتور صرف (۷) عراده موتور رنجر (۱۱) عراده موتور هایلکس و (۵۶) عراده موتور کرولا مختلف به روسای مرکزی و محاکم مرافعه ولایات.

بخش قرطاسیه باب: به تعداد (۳۵) قلم قرطاسیه باب مختلف (۶۴۴) قطعه تکت توزیع، (۹۱) قطعه تکت توزیع وثایق مختلف برای محاکم (۳۴) ولایت، (۴۴) قطعه تکت پارچه ابلاغ و شهریه، و (۱۲۶) قطعه تکت توزیع اجناس تکنالوژی میباشد برای ریاست های مرکزی ستره محکمه توزیع گردید.

بخش ثبت ملکیت ها: به تعداد (۲۲۳) کارت ثبت ملکیت به جمع خانه سامان های ریاست های مرکزی ستره محکمه قید گردید.

سایر اجرآت: به تعداد (۹۹) قطعه مکاتب فورمه اعاده اجناس، قید (۵۰۰) قلم اجناس داغمه به جمع معتمدین، طغرا (۶۰۰) مواهیر زمان گذشته که غیر قابل استفاده بود، رسیده گی به (۱۱۳۱) قطعه مکاتب واردہ و صادرہ، انتقال (۳۵۰۰) جلد نکاح خط شرعی و (۳) جلد وثیقه شرعی دری و پشتون برای محاکم (۳۴) ولایت کشور، انتقال (۴۰۰۰) جلد وثیقه و قباله شرعی از مطبعه صکوک وزارت مالیه به ستره محکمه، فرمایش (۱۸۰۰) جلد نکاح خط شرعی و (۱۸۰) جلد کتاب ثبت نکاح خط به مطبعه صکوک و مطبعه آزادی. فرمایش (۳۰۶) قلم موارد

فرمایش عقد قرار داد(۷۵) قلم پرزه جات مورد ضرورت ۱۳ نوع وسایط مختلف النوع ملکیت.

به تعداد (۶۶) وسایط مختلف النوع از جمع تحویلدار آمریت جنسی وضع و به محاکم مرکز و ولایات تسلیمی داده شد.

صادر (۶۸) مکتوب فرمایشات خریداری پرزه جات، فلتر باب، رنگ موتر و غیره.

در بخش حفظ مراقبت:

پاکی و صفائی دهليز تعمیرات ستره محکمه همه روز توسط پرسونل خدماتی.

رفع مشکل نلدوانی، کانال بدرفت تشناب ها توسط نلدوان و صفاکاران.

نصب گروپ های ساده و ال ای دی، سویچ و ساکت در دهليز ها و شبکات نیازمند.

تهیه وسایل نلدوانی، برق، ایرکنديشن، نجاری، گلکاري و فلزکاری مورد ضرورت تعمیر زون های چهارگانه ولایت کابل.

ارسال بل های صرفیه برق ستره محکمه، ریاست تعلیمات قضائی، محکم زون های چهارگانه به ریاست مالی و اداری جهت انتقال مصرف پول آن.

ایجاد یک حلقه چاه و نصب شش دانه چک سمنتی جهت جذب آب فاصله در داخل محوطه ستره محکمه. پیشنهادات جهت ترمیم ۱۵ باب تشناب داخل محوطه ستره محکمه.

سنجرش و برآورد تیل و فلتر جنراتور های ستره محکمه و ریاست تعلیمات قضائی.

سنجرش و برآورد تخمینی نیازمندی های وسایل برقی، نلدوانی، موادخوارکه و گاز مایع برای سال ۱۴۰۱.

ترتیب طعام از طرف صبح و شب برای مجاهدین، شیخ صاحبان و مهمانان و نیز از طرف چاشت برای مامورین.

ترتیب طعام از طرف صبح و شب برای سیمینار هایکه در ریاست تعلیمات قضائی دایر میگردد.

رسیدگی به مشکلات کمپیوتري و انترنتی تمام منسوبين مرکز و مرافعه ولایت کابل.

حل مشکلات ۱۲ پایه تیلیفون های PBX ستره محکمه. رفع چالش های يومیه سیستم تیلیفون های و شماره های داخلی و دیجیتل.

مانیتورینگ سویچ های دیتا سنتر ستره محکمه و محکم مرافعه ولایت کابل.

در بخش ترانسپورت:

ترتیب حواله روغنیات وسایط ملکیت ستره محکمه با در نظر داشت نورم استندرد از تاریخ ۱۴۰۱/۵/۵ الی ۱۴۰۱/۱۲/۲۹.

نوشتن کتابچه های های خط السیر سنجرش تیل و روغنیات آن به اساس کیلومتر طبق نورم استندرد و حوله تیل آن ها از تاریخ ۱۴۰۱/۱۵ الی ۱۴۰۱/۱۲/۲۹. مبلایل تبدیلی موتر های خورد و کلان، گیریس کاری، پنچری گیری تایر های موتر، هوا دادن، پاک کاری کلاه های موتر، ویرنگ موتر، اصلاح عوارض جزئی انجن و حصه موتر ها در ورکشاپ ستره محکمه همه روزه صورت گرفته است.

ترتیب راپور جدول احصائيه وسایط تیز رفتار ملکیت ستره محکمه نظر به تقاضا اداره ملی احصائيه ربوعار خانه پری و ارسال گردیده است.

اجرآت مکاتیب واصله از محکم ولایات و مرکز بعد از هدایت مقام محترم ذیصلاح که به وقت و زمان آن صورت گرفته است.

از تاریخ ۱۴۰۱/۵ الی ۱۴۰۱/۱۲/۲۹ (۶) عراده موتر های هایس، رنجر و کروولا غرض اجرآت يومیه ریاست های مرکزی به سایر ادارات و امور رسمی همه روزه توظیف گردیده است.

فرمایش ۳۳ قلم فلتر باب، پرزه جات و تیل مورد ضرورت عراده جات ملکیت ستره محکمه از بابت سال ۱۴۰۱ به آمریت تدارکات ستره محکمه ارسال گردیده است.

پیشنهاد یک عراده کرن جهت انتقال چهار باب کانتینر دو منزله م Rafعه ننگرهار، و اعمار محکمه ابتدائیه یک منزله ولسوالی رودات ننگرهار.

- برآورد ابتدائی، تطبیق پروژه و اعمار تشناب ها، بام های و دیکوریشن سازی ریاست های مرکزی ستره محکمه.

- برآورد ابتدائی دیوار چهار اطراف ریاست محکمه م Rafعه ولايت کابل.

- ترتیب پلان انکشافی ۱۴۰۲ غرض اعمار ۱۰ باب محکمه ابتدائیه شهری و ۱۲ باب محکمه ابتدائیه ولسوالی ها.

- برآورد ابتدائی و نظارت پروژه تعمیر چهار منزله واقع مکروریان اول.

- اعمار یک باب تشناب برای مراجعین مرکز ستره محکمه.

- ترمیم اساسی تشناب های آمریت مخزن مرکز ستره محکمه.

- ساخت وضو خانه برای منزل دوم تعمیر اداری ریاست عمومی دارالإنشاء.

- جمع آوری و توحید لیست مستحقین نمرات و آپارتمانهای رهایشی برای منسوبین ریاست های مرکزی ستره محکمه.

- ارسال متعددالمال به ریاست های محکم م Rafعه غرض پیشبرد امورات زمین غصبی ستره محکمه از طریق کمیسیون های ولایتی.

- ارسال احکام شماره (۲۸۷) و (۲۸۶) مؤخر ۱۴۴۴ عالیقدر امیرالمؤمنین حفظه الله پیرامون توزیع آپارتمانها و نمرات رهایشی برای منسوبین مرکزی ستره محکمه.

- ارسال مکاتیب به محکم ابتدائیه شهری و ولسوالی ها غرض معلومات مطلوب.

پیشنهاد یک عراده کرن جهت انتقال چهار باب کانتینر دو منزله م Rafعه ننگرهار، و اعمار محکمه ابتدائیه یک منزله ولسوالی رودات ننگرهار.

۴- اجرآت مدیریت کلینیک ستره محکمه:

کد پروژه	نام پروژه	نام مددکار							
حمل	۲۱۹	۲	۰	۴	۱۳۱	۱۹	۱۹	۰	۳۹۴
ثور	۳۷۳	۵	۶	۳	۹۸	۳۸	۹۸	۳۸	۶۵۹
جوza	۵۲۸	۵	۵	۳	۱۸۴	۳۸	۹۸	۳۸	۸۹۹
سرطان	۴۱۰	۲	۹	۴	۲۷۹	۲۸	۲۴۵	۳۰	۱۰۰۷
اسد	۶۰۵	۹	۱۵	۸	۳۹۸	۳۱	۳۱۷	۵۴	۱۴۳۷
سنبله	۵۶۰	۱۸	۷	۵	۳۰۳	۳۹	۱۵۷	۳۰	۱۱۰۹
میزان	۴۲۱	۱۴	۱۵	۸	۳۵۹	۲۸	۲۲۵	۲۳	۱۱۰۳
عقرب	۴۹۲	۱۵	۲۴	۱۰	۲۱۴	۵۷	۹۳	۷	۹۱۲
قوس	۴۳۰	۱۹	۸	۷	۱۹۱	۵۸	۹۲	۱۱	۸۱۶
جدی	۴۱۱	۸	۱۱	۸	۲۱۹	۵۹	۶۱	۷	۷۸۴
دلو	۴۴۶	۲۰	۸	۶	۲۱۶	۴۶	۷۹	۷	۸۱۸
حوت	۴۵۵	۱۰	۹	۳	۲۴۵	۵۷	۶۸	۹	۸۰۶
مجموع	۵۳۵۰	۱۲۷	۱۱۷	۶۹	۲۸۳۷	۴۹۸	۱۵۴۲	۲۵۴	۱۷۹۴

۵- در بخش زیربنای فزیکی محکم (تعمیراتی)

در جریان سال ۱۴۰۱ با توجه به انجام کارهای ساختمانی مورد نیاز قوه قضائیه دست آوردهای ستره محکمه در عرصه زیر بنا قرار ذیل است:

- برآورد ابتدائی اعمار مسجد شریف مرکز ستره محکمه.
- برآورد ابتدائی و تطبیق پروژه ترمیم و پاریشن بندی تشناب های تعییر شورای عالی مرکز ستره محکمه.
- ترتیب پلان استراتیژیک سه ساله و ارسال آن به ریاست های ذیربط.

- برآورد ابتدائی و تطبیق پروژه ترمیم اساسی ۱۸ باب تشناب تعییر اداری قوه قضائیه تهیه و ترتیب اسناد تخفیفی (نقشه، دیزاین و برآورد) اعمار محکم ابتدائیه شهری در همکاری با اداره واحد عملیاتی و حمایوی انکشاف ملی.

- اعمار دیوار احاطه محکم م Rafعه ولايت بدخشان،

د بھرنیو، عامه اړیکو او مطبوعاتو ریاست

@supremeCourt_af

د افغانستان اسلامي امارت ستره مدعیو

Superme Court of Afghanistan

supremecourt.gov.af

publications.sc1443@gmail.com

2300361_2302263

Qaza
Sharia_Judicial and Legal
Three monthly Journal

**Published by the judiciary of the Islamic Emirate of Afghanistan
Under the supervision of the Editorial board**